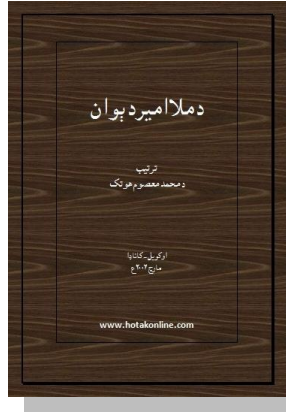

دملا امیردپوان

ترتیب
دمحمد معصوم هوتک

اوکویل-کاناڊا

مارچ ۲۰۲۲ ع

Ketabton.com
www.hotakonline.com

دملا اميرديوان

ملا امير او دپوان يې

دملا امير د دپوان دغه نسخه ، چي ماد چاپ له پاره تياره كړه ، ماته د ۱۳۲۵ ش كال په سر كي په كندهار كي لاس ته راغله او تركتولو وروسته يې راته څرگنده سوه چي دانسخه دارواښاد حاجي دوست محمد بړيڅ له كتب خانې راوتلې وه^۱. حاجي صاحب مرحوم پخپل قلم ځای ځای د شاعر نوم دنوموړي خطي نسخې پرڅنډو كښلې و^۲.

دملا امير دپوان دحجم له مخي وړوكي دپوان دئ او (۸۰) غزلي او نظمو نه لري خودالفېي دټولو پټيو غزلي پكښې سته . دپای پاني يې د (ياء) ردیف ته رسېدلي دي خو څوپاني يې كڼو دي . مادانسخه تر موندلو څومياشتي وروسته دزېري په جريده (د۱۳۲۵ ش كال ۹ - ۱۰ گڼه) كي معرفي كړه او دهغي ليكني لنډيز دلته مكرر انقلوم :

^۱ حاجي دوست محمد بړيڅ دسراج الملت والدين امير حبيب الله خان دپاچهۍ په دوهم كال (۱۲۸۲ ش) په كندهار كي زېږېدلى او دظاهرشاه دپاچهۍ په شپږدم شلم كال (۱۳۴۸ ش) په كندهار كي وفات او پخپله پلرنۍ هديره كي ښخ دئ . پلاريې قيام الدين خان اونيكه يې محمد يوسف اخوندزاده نومېدى . دحاجي دوست محمد بړيڅ پېشه سوداگري وه او دڅورلسمي هجري شمسي پېړۍ په دېرشمو كلونو كي يې د كندهار د شاه بازار په ختيځه راسته كي دپونبلي چارسو شمال ته دحارجي بوټونو پلورنځى درلود . حاجي صاحب په پښتو ژبه دثريه برخه كي قلم چلاوه او يوه غني كتابخانه يې درلوده چي دپښتو وپارسي وعربي ژبو خطي نوادريې پكښې خوندي كړي وو . دده كتابتون په كندهار كي دارواښاد محمد حليم سلېمي (۱۳۸۴ ش مړ) تركتابتون وروسته دخطي نسخودكيفيت او كميت له دركه مشهوره كتابخانه وه . دبايزيدروښان نوې موندل سوې رساله ، چي دعلم درسا لي په نامه په ۱۳۲۴ ش كال دارواښاد سرمحقق دوست شينواري په سريزه او سمون په كابل كي خپره سوه ، دحاجي دوست محمد بړيڅ له كتابتون څخه راوتلي وه . دحاجي دوست محمد بړيڅ زوى نوراحمد بړيڅ هم دپښتو ژبي ليكوال او دطالع افغان اخبارپر كاره همكارو . نوراحمد بړيڅ په ځواني كي مړ سو (دى بايد له ارواښاد پوهاند ډاكټر نوراحمد بړيڅ سره مغالطه نه سي) .

^۲ زه (هوتك) د نوموړي ليك دده دكتابتون دنورونسخودكتلوله خاطره پېژنم اوزماپه كتابتون كي دحاجي دوست محمد بړيڅ په قلم داخوند دروبزه دمخزن الاسلام ځيني برخي سته چي دخپل كتابتون ديوي نسخي اودارواښاد سلېمي دكتابتون دكومې نسخي ترمقابله كولو وروسته يې ياداښت كړي دي . دحاجي صاحب مرحوم ليك په نسبتاً ښكلو خطونو كي راتلاى سي .

د ملا امیر دیوان

ملا امیر د خورلسمي هجري قمري پېړۍ په سرکي په کندهارکي يوله هغو شاعرانو څخه و ، چي مردف دېوان يې درلود او شعرونه يې دخلکو خولوته لوېدلي وو . هسي خوپه پښتنو شاعرانو کي مـورـد (امير) او (امير محمد) په نامه څوتنه پېژنو ، خوپياوړي محقق پوهاند عبدالشکور رشاد د پښتانه شعراء په دريم ټوک (۸۲۷ مخ) کي د امير په نامه يوشاعر معرفي کړی دئ ، چي زموږ تریبـحـث لاندې ملا امير سره يې ځيني گډه وجوهات سته . دی ليکي :^۳ امير په خټه پوپلزی و ، د کندهار د تلوکان^۳ په کلي او سپده دده د پښتو مردف دېوان شته او د پارسو او عربي دېوانونو د لرلو په باب يې هم خبري کيږي دده ژوند د ۱۲۹۱ هـ ق کال^۴ په حدودو کي تاکلاي شو او عمر يې تر ۹۵ کالو پوري رسېدلی دې . له دېوانه څخه يې معلومېږي ، چي د ژوند وروستي کلونه يې په گرش (هيلمند) کښي تير کړي دي .^۵

ددغي ليکني په استناد د ((فرهنگ زبان و ادبيات پښتو)) محترم مولف هم دده يادونه کړې ده . په پښتانه شعراء کي د امير د کلام د (ی) ردیف څلور پښتو بيتونه خوندي دي . زه په غوڅه توگه حکم نه سم کولای ، چي (امير) او (ملا امير) به يوسړی وي . د (امير) په باب خو لوی محقق پوهاند رشاد ليکي ، چي ظريفه او شوخه طبعه يې درلوده . د ملا امير په دېوان کي مادظرافت او شوخی صريحه نمونه ونه موندله . خو د عصر او وخت نژدېوالي اود اوږده عمر تېرول او د ملا امير په

^۳ تلوکان د کندهار د پنجوايي ولسوالۍ مربوط کلی دئ ، چي د کندهار ښار لويديځ لورته پروت دئ .
شاوخوا يې دانگور و باغونه دي . د پښتو او فارسي ژبي شاعر او د تاليفاتو څښتن ساگزی ملاحسن اخوند (۱۱۷۷- ۱۲۴۵ هـ ق) د همدغه تلوکان دئ . فارسي دېوان يې چاپ سوی دئ . زما (هوتک) سره يې يوه ښکلې قلمي نسخه سته ، چي دهرات د نائيب الحکومه سعد الدين خان د زوی عبدالعلي خان (خان آغا ؟) په پرمانيست د (محمد رحيم الکوزي قندهاری الاصل ساکن هرات) په قلم ليکل سوی دئ .
^۴ دغه کال په پښتانه شعراء کي ۱۳۹۱ هـ ق راغلی دئ ، چي چاپي غلطی ده . دغه غلطی زما په پورتني مقاله کي ، چي په (زيري) جريده کي خپره سوی ده ، بياتکرار سوی ده . د مقالې تراچاپ وروسته ما افاضل استاد په دې باب خبري هم وکړي او ما وعده ورکړه ، چي دغه غلطی به يو وخت سموم . دادئ اوس اووه ويستمه د مارچ ۲۰۰۶ ع) مي خپله ژمنه پوره کړه .

دملا اميرديوان

دېوان کي د (نهرسراج ويالې) يادونه⁵ (۱) بيا هغه وجوهات دي، چي ددوی ترمنځ شريک دي. د اوسنيو ماخذونو، روايتو او دېوان څخه دا فيصله گرانه ده، چي ((امير)) او ((ملا امير)) به يوشاعروي. په هر صورت زه اوس دی د ((ملا امير)) په نامه د موجوده دېوان له مخي تاسي ته درېپېژنم او دېوان يې درته معرفي کوم. نوره څېړنه به راتلونکي ته پرېږدو. گوندي داسي مواد لاس ته راسي، چي ددې موضوع له سپينېدو سره مرسته وکړي.

زما د کتابتون په خطي نسخو کي د ملا اميرديوان سته، چي نوم يې ((مخبر العشق جديدي)) پرايښی دی. ديوان مردف او دپای له خوانيمگري دی. دوروستی پاني رکاب يې (خما مقصود) ليکلی دی، چي دا کلمات دراتلونکي مخ دلومري بيت شروع ده. نسخه پر عادي کاغذ په توره سپاهي ليکل سوي ده او دې پر بې سليقي او بېسواده کاتب کار معلوميري. څرنگه، چي دېوان نيمگري دی، دکاتب نوم او د ليکلو کال يې نسته. د دېوان پر څنډو څو ځايه ۱۳۲۷ او يو ځای ۱۳۲۸ کښل سوي دي. نه پوهېږم، چي دابه د ليکلو کال يا کلونه وي که يا؟ د دېوان ټولي غزلي اتياوو ته رسيري او د (ی) رديف هغه څلوربيته، چي د پښتانه شعراء په دريم ټوک (۸۲۷مخ) کي خوندي دي، دلته نسته. که (امير) او (ملا امير) يوشاعروي، نوښايي دغه بيتونه به په هغو پانوکي وي، چي ضايع سوي دي. د دېوان پيل داسي دی:

له بسم الله وروسته. هذا کتاب مخبر العشق جديدي.

نن مشغول سه په الحمد و په ثنا په دهان کښي دي چليږي ژبه ستا

⁵ د نهرسراج د ويالې يادونه زه پردې خبره دليل بولم، چي ملا امير په هيلمند کي هم استوگنه کړې ده او احتمالا په ((گرش)) کي.

د ملا امیر دیوان

هر بنده لــــره لازم ثنا گويي ده په قرآن کښي بيان کړي پاک مولا

++++

له د پوان څخه يې مادده د ژوند په باب زيات مشخص ټکي ونه موندل .
دامير حبيب الله (۱۳۱۹ - ۱۳۳۷ هـ ق) يادونه يې خوځايه کړې ده:

د سراج المله والدين بنــــه د بده ده
ملا امير دده دو عاگوى⁶ نه د فرنگ يم

او يا:

د پردي عــــمرد امير حبيب الله وي
تر سايه لاندي ناست امتيان ستا محمد ه
تل مشغول د قندهار پــــه آبا دي ده
اوس مشغول په نهر سراج نهر اعلی محمد ه
نهر سراج به خدای معمور که وخت نژدې دی
ملا امير فقير دو عاگوى ده هر صبا محمد ه

د نهر سراج واله (و ياله) په ۱۳۲۵ هـ ق کال دهيلمند له رود څخه افتتاح
سوه⁷

د د پوان د (ب) ردیف ديوي غزلي مقطع داسي ده:

د يار لس صدی هــــم شپږ ويشت کاله
وو تېر شوي ملا امير بيان کوي له هره باب

⁶ ((دوعاگوى)) بايد دوي څپې ولوستل سي.

⁷ حبيبي - عبدالحی پوهاند - دافغانستان تاريخي بېنېليک - ۲۲۲ مخ

دملا اميرديوان

ديارلس سوه شپرويشت هـ ق كال داميرحبيب الله دپاچهي اووم كال
دئ. له دي ټولو خبروځه څرگندېږي ، چي داميرحبيب الله دپاچهي
دوران دملا امير د شاعري د اوج زمانه ده . په دغه وخت كي دي سپين
ږيري دي ځكه وايي :

ملا امير په سپينه ږيره تل ژړا کړي
راشه زما پر غريبۍ وکړه پوښتنه

++++

اشعاريې دده پر علم او پوهي باندي شاهدي ورکوي . دتصوف خوايې
درنه ده . اخلاقي شعرونه هم لري . له اشعاروځه يې معلومېږي ، چي
ملا امير په سلوک کي دنقشبنديه طريقي پيرو دئ . دسلوک اوسير
پراوونه داسي بيانوي :

دوحدت له باغه درخته رانېکاره شوه
نه يې مثل په زمين لکه نشتر و

.....

د توحيد ترسوزن ووزه که يکتا يې
که دوتا يې ځان يکتا کړه يک بشر

.....

محبت دخداى نـهال پر خپل زرگي کړه
اوبـه يې په چشمه د شريعت
اسـم ذات د زړه صيقل د سالکانو
تصفيه د زړه راځي پـه طريقت
بيا به کشف و کرامات درته حاصل شي
پوشيده لـره دا حال د حقيقت
معرفت مي شناخت دخداى پر خپل طاقت ده

دملا اميرديوان

((ملا امير)) تعريف کــــوي دمعرفت

په دېوان کي يې يوه تقريبا بشپړه فارسي غزله او خوشير وشکر بيتونه سته. فارسي شعريې دتيتي سويې شعردئ او خوندورنه دئ.^۸

+++++

+

دادهغي ليکني لنډيزو ، چي ماشل کاله وړاندي دکابل په زېري جريده کي خپره کړې وه^۸. تردې وروسته مي ددېوان قلمي نسخه د چاپ له پاره تياره کړه. اودتيارسوي متن يوه برخه مي (د ق ترديفه) پخپل خط په يوه جلا کتاب کي پاکنويسه کړه اونورکارله گران هيواد څخه دراوتلوله اسيته نيمگورپاته سو. دامتن اوخطي اصل يې له هيواده راته زمامورکراچي ته راوړساوه اوماياله خانه سره کاناداته راوړ(۱۹۹۲ع). سرکال مي دکاغذوله منځه دامتن راوايست له سره مي وکوت اوکمپيوټري چاري مي يې بشپړي کړې اودخپلو هغو ليکنو په تاخچه کي به يې کنسېرډم، چي زماناچاپ اثار دچاپ په انتظار پکښې پراته دي.

دنوي کتني په ترڅ مي لازمه وبلل داخوتکي نورهم پرخپله پخوانۍ ليکنه باندي ورزيات کړم:

ملا اميردمتوسطي درجې ملا ، دتيتي سويې شاعر، دلورجوش و خروش مخلص سالک دئ اوپه سلوک کي دنقشبنديه طريقي لاروي دئ. دېوان يې له يوڅوغلو پورته نورټول دسيراوسلوک مسئلوته وقف کړئ دئ اودتصوف غامض اوپېچلي موضوعات يې په ډېرساده

⁸ دنوموړي مقالې بشپړمتن زما دناچاپه اثر "کچکول" په لومړي ټوک ۲۲ مخ کي خوندي دئ.

دملا اميرديوان

شعري بيان ڪري دي . دده شعرله لويه سره هم فوق العاده ساده اوله هنري مزيتته خالي دئ اوفني کمزوري، قافيوي نيمگرتياوي اودوزن ناهماهنگي . بي دلوستونکي مخي ته ڊپري راڻي، خودتصوفي اڀخ زياتوب بي دشعري قابليت د نه ورتيا له امله دشعر خوند ورننگ نور هم ورپيکه ڪري دئ . ده ته خپل شعرکله کله دومره لورنڪاره سوي دئ چي وايي پخته کار سالک به بي په بيان پوهبري (د ن رديف) خو حقيقت دادئ چي دده په شعري مفاهيم بيخي په ساده پيرايه کي بيان سوي دي . شاعرتي دسيروسلوک او طريقت پرورشوباندي خان بالغ بنڪاري اود دستار ترلوتمه لري (د ع رديف) خو خاي خاي بيا پخپله ورته خان ناقابل ايسي (د ف رديف) . شاعردسلوک دلاري خطرات هم له پامه نه دي اچولي اود آيات وحديث په استشهاد وايي چي په طريقت تربل هر مسلک د ملحدی خطر ڊپره ده (د ه رديف) . دي دخطر خاي هم دخپلي تجربې او پوهي له مخي نويو سالکانوته وربسي (د ن رديف) .

شاعر غواري دځينو کلماتو په راوړلوسره خپله تواضع اوانڪسار تمثيل ڪري اودخان له پاره د(کمينه ، دون همته) کلمات ڪاروي خو ددغو کلماتو مروجي معناوي دعجزو انڪسار بنڪارندويي نه کوي ، بلکي استعمال بي دلاسه لاد شخصيت ددرناوي پله سپکوي .

دملا اميرپه دپوان کي ديولتاريخي پيڻويادونه سوي ده چي مايي دلومري وارمعرفي په ليکنه کي مثالونه راوړي دي اوتاسي بي يوه برخه وړاندي ولوستل (دسراج الملت والدين اميرحبيب الله خان ، دکندهار دنايب الحکومه يادونه اودنهرسراج دويالي دکيندلوکار) . ددي پر څنگ دي وطن ته دروسانودراتگ خبرداري اودهغوپه مقابل

دملا اميرديوان

کي دغزا او جهاد هڅونه کوي (د * و * رديف) چي مادهمدي متن په (۲۱) مخ (۱) حاشيه کي تبصره پرکړې ده.

دملا امير شعري ژبه په عمومياتو کي دلويديځي لهجې ځانگړتياوي لري او په خصوصياتو کي بيا د هيلمندا وروزگان د شاوخوا پښتنو ژبه تمثيلوي. دی ځای ځای د شعري اړتيا له اسپته د کلماتو وروستي حرکتونه غورځوي او نعمتونه د نعمتون په شکل کارې.

داوه هغه ټکي چي يادونه به يې دملا امير د شعريه پوهېدلو کي مرسته وکړي.

محمد معصوم هوتک

اوکويل - کاناډا

۲۷ مارچ ۲۰۰۲ع

دملااميرديوان

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

نن مشغول شه په الحمد و په ثنا
په دهه ————— ان کښي دي چلېږي ژبه ستا
ه ————— ربه لازم ثنا گوښي ده
په ق ————— ران کښي بيان کړي پاک مولا
صد درود و صد ————— لامه دي انعام وي
له ما خ ————— واره امتي پر خپل پېشوا
ه ————— م پر آل ه ————— م پر اصحابو دده باندي
ه ————— م پر واره گذشته و و انبيا
که ظاهر ————— رباطن الف شوې مردانه يې
په لباس د (ج) په پت شي س ————— رتپا⁹
که د (ز) نسبت دي و ک ————— و خپل نفس ته
پر دغه ————— تقصير همېش ک ————— وه ژړا
ښه محکمه پيال ————— ه نوش د قناعت کړه
بې صبري ده بدبختي ل ————— وويه بلا
شفقت د فقير و ع ————— ظ و نصيحت دی
زياتي نه ل ————— ري قدرت د ضرب پر چا
راش ————— ه و نيسه محکم دربار محکمه¹⁰
خان ورگ ————— ک ————— په مجلس دا وليا
هر گناه ل ————— ره زنگه ————— ونه پر زرگي دي
آيينه د زړه ل ————— ه زنگه ک ————— په صفا
که صادق يې يک بيني يک جهتي ک ————— په
د ت ————— و حيد پر لار ت ————— لای نه شي دو بين بيا

⁹ سرتپا = سرتريا

¹⁰ دانيم بيتي کت مټ وليکل سو

د ملا امیر دیوان

گمراهان د زمانې تر حساب تېر دي
(ملا امیره) کناره شه له هر چا

که ساقی راکه جامونه دکوثریا
په کارنه لورم دنیاو سیم و زریا
هست می ستا په هست موقوف ده فضل و کړې
پرخپل هست باندي دهست و کوره نظریا
په نظر دکام لانونمی منظور کړې
معتکف دي د درباری م هم د دریا
ممکنات چي رب پیدا کوره په قدرت خپل
دا هـه دي نښانی د پیغمبریا
هیخ د حسن سیال (بی) نشته په دنیا کښی
سیالی نه که ستا لـه رنگه شمس قمریا
چي پیدا یی ستا لـه رویه کل اشیا کړه
پاک الله پرتا عاشق ، تی¹¹ کړې اظهریا
و دیدن ته دي محتاج شـه و گدای دي
که روزي می ستا دیدن شي په محشریا
زه چي مست ورنه دانه د زمانې یم
د پرستان رندانـه دي ستا دریا
عشق دي هسی سرگردان کرم په عالم کښی
نه پوهېرم په خپل نفع و ضرریا
بی صبری می شوه غالبه ستا په عشق کښی
قناعت پیاله که راکـه پقدریا
دهجران په اورمی مـه سیخه صنمه
(ملا امیر) که مـه فرح کړې په نظریا

¹¹ تی = ته بی

د ملا امير ديوان

صدقه شه صدقه شه دل و جان زما
 تـردیدن و تـردیدن دخیل جانان زما
 یـودیدن و عاشقـانـولـره بس ده
 همبشه دوی ثناخوان دي د خوبان زما
 منتـظـر و رتـه و لـاړـدي بي اختياره
 که معـمـور شي په دیدن دگل ريحان زما
 نه له سترگـو غاښـپـري نه په سترگو برابرده
 لار د عقل نشته چي څرگنده شي سبحان زما¹²
 هيڅ تعليم و عاشقـانـو و ته نه شي
 دواړه کـونـه دي پرې ايښي پر جانان زما
 شابـس شابـس د عـاشـق پـر همت باندي
 چي يک بين شو يک جهته پرميدان زما
 (ملا امير) غريب دو بين دي تي¹³ يکبين کړه
 رب کریم ده هم رحيم ده هم رحمان زما

چي طالب شوم دمطلبوب
 په کال سلب شوم مسلوب
 هسبي رنځ را باندي راغی
 په مثال لکه ايوب
 د عشق دارنگ سخته زورده
 بي بصرکي¹⁴ عشق يعقوب
 که معشوق هر خو جفاکري

¹² ددې بيت څپې د غزلي دنورويبتودڅپو پريرتله زياتي دي.

¹³ تي = ته بي

¹⁴ کي = کړئ

دملا اميرديوان

وعاشق ته وي مرغوب
عاشقان چي همپوش ژاري
بمباران دي په مقبولوب
له دي رنځه به روغ نه شي
بسي ديداره د محبوب
د عشق هسي غالب كارده
خوار عاشق كاندي مغلوب
پخته كار عاشق هغه ده
چي خپل عشق كاندي محبوب
كه مخلوق تي عشق ظاهر شي
بسه يسي نه بولي كټب
ربه عشق مي پوښيده كړي
هم پر شرق هم پر غروب
له نقصانه عشق نگاه كړه
نفس حاضره پر شمال هم پر جنوب¹⁵
ملا امير غريب بيان كوي له عشقه
په مثال لکه مرغه اخلي حبوب¹⁶

له كامله پيالنه نوش كه په شتاب
پرهېزي شه له گنا كه اجتناب
خپل باطن كړه پاكيزه له هره حېثه
خان لايق كړه چي منظور شي دا حباب
بعضي خلك په ظاهره پر آراسته وي
په باطن كي خباثت وي بي حساب

¹⁵ دانيم بيتي څلور څپي زيات دي

¹⁶ حبوب = داني . جمع يې حبوبات دي

دملا اميرديوان

بعضي خلگ په باطن سم آراسته وي
په شريعت¹⁷ وي هم ملامت هم په کتاب
دغه دواړه نقصاني په آخرت وي
چي حاضر شي په ميدان د سوال جواب
بختورده چي ظاهر باطن (بي) دواړه¹⁸
برابر د شريعت شوه د وهاب
راشه ټينگ پر شريعت شه که دانا بي
په شريعت به مفتوح شي د جنت باب
که خراغ د شريعت خدای په لاس درکړي
و بنه نور ته بي عاجز ماه و آفتاب
هغه څوک چي ردوي حکم د شرع
خلاص به نه شي د دوزخ د سخت عذاب
پت پنهان له خپله خدایه مشغولا کړه
د صدیق د سيني بوی تئ¹⁹ د کباب
کاملان مي غوصان د عشق د بحردي
خان جهان وځني هېر غرق په درياب
پيروي د کامل وکړه که صادق يي
زموږ په لاس ده د قرآن محکم تناب
ديارلس صدي شپږو بيشته کاله وو تېر شوي
ملا امير بيان کوي له هره باب

که وصال د جانان غـ واورې په قيامت
په اخلاص وپـه تصديق وکړه طاعت

¹⁷ شريعت دلته د عوامو په شان دوه څپه بيز بايد ولوستل سي.

¹⁸ اصل: هغه بختورده چي ظاهر باطن دواړه

¹⁹ تئ = تلئ

دملا امیردیوان

په مجلس د دلبران — ووبه ورگ — شي
که دې ترک ک — دد ن — یازبب وزبنت
بې — قاده داد ن — یاهيخ باورنشته
په — مثال لکه تېزبادخي په سرعت
په دنيا پسي ه — لاکه زمانه ده
ابليس کاندي ح — رص غالب ترقناعت
دانایان مي دي مشغ — ول دیار په مینه
پروانه که د دنیا پ — ه زیان کثرت
اولیاء خ — دای نازولي په دوه کونه
بنه دیدار به ور عطا ک — پي هم جنت
توکل مو پر خپل خ — دای زموږ مو منانو
بې ل — ه خ — دایه تکیه نشته دراحت
بنه ت — قواو همت خوی د مسلمان ده
د شیطان تاب — عان ډک په خباث
امان را ک — پي د ابليس د بده خ — ویه
دده خ — ووی ده گ — مراهي بل فضیحت
مقصود تینگ ک — په سوا پر پرده²⁰
رضاجوی شه د بنه خ — دای هم د حضرت
محبت د خدای ن — هال پر خپل زرگي کره
اوب — وه بې په چشمه د شریعت
اسم ذات د زړه صیقل د س — الکانو
تصفیه د زړه راخي په ط — ریقت
بیابه کشف و ک — رامات درته حاصل شي

²⁰ دانیم بیټی څلور څپي کم دی.

سوا = ماسوا. اوما سواد خدای تعالی له ذات پرته نور موجوداتو او مخلوقاتو ته وايي (غیاث)

د ملا امیر دیوان

پوشیده لــــره دا حــــال د حقیقت
تــــر عرش پــــورته دي او یازره حجاب
داخل کپري عا ر فــــان بلند همت
معرفت مي شناخت د خداي پر خیل طاقت ده
(ملا امیر) تعریف کــــوي د معرفت

خوار عاشقه معشوق گوره که لري استقامت
نن دي واردي که پوهېږي د قرآن په تلاوت
عوام خلق دي مجلس د علما و فقرا کړي²¹
له تاثیرې²² پیدا کپري تــــوانگري و قناعت
که راه روېې ســــم پر لار د شریعت شه
ر هروي بې شریعته دي سالک له²³ قباحت
ملحدان په زمانه کي هسي ډېر دي
هیڅ خبر په شرع نه وي نه په ترک د جماعت
موحدان مي مستقیم همبش پر جماعت وي
له بڼه خدایه وي ترسان هم له عذاب د قیامت
په لباس د حلیم پتې شه سر تر پاییه
د حلیم لباس دي هر مومن له مرتبه د شرافت
حلیم خوی د انبیاء و اولیاء دي که خبر یې
قهر غضب خوی د شیطان دي نه دي خوی د ولایت
غافلان د یاره ذکره، نقصاني په دواړو کونو
عاشقان صفت گویان د دلبرانو په دنیا هم آخرت
که تر عرش و کرسی لویه دي سینه شوه

²¹ اصل: عوام خلق دي مجلس د علما و فقرا کړي په هر دم.

او تر لاندې بیا ورته کښلې دي: د عالم مجلس کوه که ته دانا یې

²² له تاثیرې = له تاثیره یې

²³ سالک له = سالک لره

دملا اميرديوان

سوا الله به هسي غرق سې لکه فرعون هم جاهت²⁴
(ملا اميره) پر عمل هيڅ تکيه مه کړه فضل غواړه
دغه لوی فضل عظيم دئ چي يې درکړ هدايت

د خوبانو سردار تئ²⁵ پاس پر اسمان خوت
تبر تر عرش و تر کرسی پر څښتن گران خوت
چي مشغوله پسه صلوت طبيات شو
هرگفتن يې درمرجان تر بنه دهان خوت
د امت غم يې زرغون پر پاک زرگي و
هېر يې نه و چي دربار ته د سبحان خوت
پر دربار د حق تعالی يې قدر ډېر دئ
وربخښلي يې امت ناز يې چلان خوت
گفتگوي د گوي مگوي يې سره و کړ
گوي بيان د شريعت دين يې روښان خوت
د مگوي خبري پتي له هر چا دي
پاک حبيب رب منع کړئ ډېر يې زيان خوت
طی شوه نه فلک اتلس کاله يوه شپه وه
بې مثاله بنه مجلس د دوی تر ميان خوت
پنځه فرض لومونځونه شب و روز شول
که چا ترک کړه آخرت لري²⁶ تاوان خوت
پنځه فرض²⁷ چي ادا پسه جماعت شي
خدای رسول به شي راضي دی په نېکان خوت
مومنانو امر ونهې ټول پر ځای کړئ

²⁴ جاهت:

²⁵ تئ = تلئ (دکندهار کړدود)

²⁶ لري = لره يې ، ته يې

²⁷ فرض کلمه دلته دوي څپي بايد ولوستل سي .

دملا اميرديوان

نصيحت د (ملا امير) پـردل و جان خوت

زمـور و تا ته دی سوالونه يا مغيث²⁸
له تا غـوارو ډک جامـونه يا مغيث
حاجتمند درتـه ولاړ دي بي شماره
فرياد رس يې، له تا غـواړي حاجتونه يا مغيث
حاجت زمـاده ستا رضا پـه دواړو کونو
د رضا دي طلبگار يـم په عمرو نه يا مغيث
هيڅ مقصود مي په ظاهر باطن بل نشته
ستا رضا ما خلاصوي له هر غـمونه يا مغيث
ر به قطع انتظار د خـوار عاشق کـرې
رحم وکړه ديدار وکړه ته پر وکړه کرمونه يا مغيث
هر عاشق چي وي صادق په محبت کـښي
تر چشمانو يې خو ناب وهي موجوده يا مغيث
و خپل يار ته سل نظره د عاشق وي په هر دم
يو نظريې ستا دوا دئ د زخمونه يا مغيث
رد، قبول دواړه مـوقوف ستا په رضا دي
و بنده ته څه معلوم دي ستا حکـمونه يا مغيث
مـومنان مي مقبولين پـه دوه جهان کـښي
د تقوی توکل ډېر دي اجر تـونه يا مغيث
ښه خلعت خدای د ايمان و مـور (ته) را کړئ
مور پـردا خلعت همپـش کړو شـکرتونه يا مغيث
پاک قرآن دي راستولئ لـوی انعام ده
پکښي ډېر د حل حرمت دي بيانـونه يا مغيث
زمور ايمان پر پاک الله هم پر قرآن هم پر رسول ده

²⁸ مغيث (دميم په پښې) فريادرس، هغه ذات چي فريادورته کېږي

د ملا امیر دیوان

د(ملا امیر) پر زړه ډېر د عشق داغونه یا مغیث

په کـــوڅه کي دي ولاړ دي رقيبان کج
همپشه راتـــه قـــهر يري غمازان کج
جنگ جـــدل مي له خپل نفسه شب و روز ده
بل پـــر څنگ راتـــه ولاړ ابليس شيطان کج
په خپل فضل دي اسباب د جـــهاد راکړ
په اسم ذات ســـره و هـــمه کافران کج
د مومن زړه مي تـــر عرش عظيم لوی ده
اته برجـــه پر ولاړ د بنـــمن حيران کج
روح بادشاه عـــقل وزير ده که يې گوري
نفس شيطان ورتـــه ولاړ دي پر ميدان کج
بنه تقوی و همت و کـــړه مدت ورکړه
اته برجـــه کـــړه محکمه له نقصان کج
بيغمي هيڅ پـــه کار نه ده د د بنمن دار له²⁹
د جـــرس په شان بيدار شه هم نالان کج
که غافـــل شوي له طاعته له اذکاره
و بېر بړه لـــه دوزخه لـــه نيران کج
محکمي دا اته برجـــه په طاعت وي
د غافـــل روح (مي) بندي ده د شيطان کج
سنگـــدلان چي بېديني که سبب داده
د معصيت په رنگ يې رنگ ده دل و جان کج
هغه څوک چي توبه گار شي زړه يې پاک شي
رب غفور ده هـــم رحيم ده پر عصيان کج
هر مومن چي توبه گار د ما مضي³⁰ شي

²⁹ له = لره

دملا اميرديوان

له آينده و ځان ساتي له هرزيان کج
 اول ځان تـــه نصيحت کړم بيا و بل ته
 (ملا امير) بيان وکړئ³¹ د هر تاوان کج

عاشقان سينه سوزان غواړي قدح
 ودربارته دي ولاړنلان گريان غواړي قدح³²
 هر عاشق چي دهجران تر مقام تېر شي
 گويانوی شو پيدا، وایم نشر³³
 بې صبري راڅخه هېر صبر سکون کړ
 اوس له ډېرې تلو سې شوم سينه شرح
 په باطن کي درياب په جوش خروش ده
 پتې پنهان³⁴ يم پکښې غرق زه يم فرح
 خامکاران دي زيانکاران تر هغه وخته
 چي تميز ورمعلم و مېرې دنیکي هم داقبح
 چي آهن رنگه جوش ونه که په اور کښي
 يوه کيلي کله جوړېږي چي به قلف شي په افتح
 که د عشق په اور کښي نفس سوخته پخته کړي
 د زړه نوره دي شي پورته کل زمين کاندي اوضح
 شريعت درسول باغزه يې باغبان يم
 (ملا امير) بې ډنگوي هم په ضمني هم په صرح

د فراق زهرمي نوش کړي زړه خوله تلخ

³⁰ ماضي: تېرسوی وخت

³¹ وکړئ- وکړي

³² داغزل ډېرې قافيوي نيمگړتياوي لري.

³³ نشرح يوراز نظم دئ، چي دهلک د زېږېدلو پروخت دخوشالي. په خاطر په ډله بيزه توگه وبل کېدئ.

³⁴ اصل: پتې پنهم؟

دملا اميرديوان

زمـامـزاج شـو هـفته بيـ لـکه دـبلخ³⁵
 ستا وصال زمـاد واد هـر مرض ده
 پـه کارنه لـرم دوا دهند او جلخ³⁶
 دو وصال کوخه دې کوخه دي خلاصه جانانه
 رقيبـان پـه مـخه راغلل لکه ملخ
 اوس حيران يـم چي پـر کمه به تـبر بـرم
 لاربه خلاصه پـه غـره شي که پـه سلخ³⁷
 هـسي گـرم ده بازار د عـاشقانو
 سـو ربه نه شي د سياه بنديه بيخ کلخ³⁸
 و عـاشق ته بيـ ژا پـه برخه ورکړه
 تل بـه ژاړي چي پـه زړه بيـ خنجر خرخ
 هرگياه مي پـه باران خوشحالي کاندې
 (ملا امير) ده ډـر خـوشحال په برف پـرخ³⁹

مـو رو پـلاروتـه هـيخ مه ووايه پوچ
 مـرتبه بـه دي کـمتره سي ترمچ
 پاک سبحان بي بيان کـري په قرآن کـسبي
 دوالدي نودئ حق ډـر و باسـه غچ
 بيامي حق داسـتـانـودـه بي شمـاره
 نـه محکم بي تـينگـوه لکه سپين گچ
 بيا حقونه پـر هـر چا د عـلـما و

³⁵ وايي دبلخ هوا يوه هفته سره بله توده وي. دلته دغه ټکي ته ضمني اشاره ده.

³⁶ په اصل کې (جلخ) ته کښلي دي: نام وطن است

³⁷ غره دمياشتي لومړۍ ورځې ته او سلخ دمياشتي وروستۍ ورځې ته وايي.

³⁸ په اصل کې (کلخ) ته کښلي دي: سردی سخت

³⁹ اصل: فرخ. خوځنگ ته بي بيا ورته کښلي دي: فرخ شبنم راگويند. شبنم ته خوپه پښتورځه وايي اولدته بي دشعري ضرورت له امله (پرخ) ليکلی دئ.

دملا اميرديوان

دنبی میراث بی وری دی پـــه پیچ
 یومون پـــریبل مومن لـــری حقونه
 بنه محبت سره کـــوئی شیطان که تیچ⁴⁰
 له کفارو بـــه همپش منازعـــه کـــرو
 له کفارو ســـره دی زمـــورددین غیچ
 که خپل شیخ که دبل شیخ ته دست بوسی کړي
 تاله فیض وبرکت لاس بی کـــره مچ
 ترکـــوه خپلـــه رضادبل دپاره
 دمومن وزړه تـــه گـــوره نه بی لچ
 (ملا امیر) فقیر که هـــرڅو نصیحت کړي
 دانایان خدای پـــوهولي دجاهلوده خوله وچ

که مـــرگی درلـــره راغی ژوندون هیخ
 که وصال درلـــره راغی بېلتون هیخ
 دانایان پـــه قیل وقال ډـــرڅو شحال پړي
 وجاهل ته قیل وقـــال مرگ ژوندون هیخ
 که طاعت دې پـــه مثال ریگ بیابان شي
 په ریابـــه شي برهـــم لکه گلون هیخ
 ځان صدف رنگه صفا کړه پـــه دریاب کښي
 بی دریابه سنگ کلوخ هـــم سفالون⁴¹ هیخ
 درقیمت دی پیدا کـــری په خپل صبر
 بی قیمتـــه پیسې ډـــری دمیسون⁴² هیخ

40 تیچ: دغوزار بدللو، لو بدللو آواز (پښتو پښتو تشریحي قاموس). دلته به دغوزارولو په معنا راغلی

وي

41 سفالون = سفال = کودري

42 میسون: په معنایي پوه نه سوم. بنایي دمسیون = مسیو = بناغلی اړول سوی شکل وي. دشاعریه وخت کي ځیني اروپایي اصطلاحات (انگریزي او فرانسوي) افغانستان ته رسېدلي وه.

د ملا امیر دیوان

د مجنون د عشق خبرې چې باقی دي
ځني ورک ځان وچنهان وهم سکون هیڅ
که مجنون غوندې صادق یې نن دي وارده
د لیلی د وصال غم خوره نور غمون هیڅ
هر عاشق په خپل معشوق پسي مجنون ده
که معشوق وفا ونه کړه شوا خون هیڅ
که عاشق یې پیروي د پاک قرآن کړه
بې له خدایه بې رسوله نور جبون هیڅ
(ملا امیر)⁴³ چې همپس ژاړې مراد یې ته یې
بې له تادي ټول باطل واره سمون هیڅ

د مخلوق په صفت مه شه ارجمند
گمنامي کړه چې دي رب کاندې پسند
که هر څو لږ یذ طعام و خورې بې یاره
هیڅ به درنه کړې په خوله وزړه کښې خوند
په مجلس کښې داشرافت و ښه ادب کړه
خبردار شه چې او ازنه کړې بلند
حرکات و سکنا ت که کلمات وي
په ادب کښې احتیاط کړه که یې هوشمند
بند و بست دا خورت کړه که دانایې
په کار نه ده د دننیا پر بست و بند
پر دنیا بڼه پاته نه شي هیڅ وگړې
که دمت حکم پروسې دخاوند
د طاعت دي خدای در کړې اسبابونه
نفس بندي کړه د طاعت په لوی کمند

⁴³ اصل: ملا امیر محمد. مادوزن د وارنې له خاطره ونه کښې.

دملا اميرديوان

خان محکم کـ پر دخیل رب و بندگی ته
په عقبا بـه نیک و بدشي درخـرگند
بدبختی غلبه کـري پر هـر چاده
(ملا اميره) خان ساته له مکر و پند⁴⁴

خوک بندمه شه د دنیا پـه زیان و سود
خیل دلبر لـره ورتگ تاله بهـر بود
پایمال کـري عاشقان جـفاد ترکو
زه پایمال یم هـم اسیریم هـم مفقود
محصل دمـرگ که درشي سهل کارده
نه چي درومي ترا سـمانه د عشق دود
بې وصاله خـه ژوندون بندگی نه ده
دو وصال دپاره رده سـرپر سجود
که د عـجر بندگی کـره خدای قبوله
ستادرون به شي خوشبوی تـر لونگ عود
په هـر غـم پسي بنادي ده آیات گوره
پاک خلیل شو په امان غـرق شونم رود
سـودله خدایه زیان له نفسه پیدا کـري
په سبب د نفس هـلاک شوه عاد ثمود⁴⁵
سخته روخ د آخرت زموږ پـه مخه
اوس باید ده دي استغفار ویل د درود

⁴⁴ په دې نیم بیتي کې (بند) د نصیحت په معنانه دئ راغلی، بلکې (مکر و پند) دواړه اصطلاحاً د چل و فریب په معنار اغلي دي.

⁴⁵ اصل: په سبب د نفس هلاک شوه عادیان هم ثمود.

عاد و ثمود: عاد د سام بن نوح (ع) له نسله وه. د دوی له پاره خدای تعالی هود (ع) ورو لېږه خودنافرمانی. له اسیتته د باد په تویان هلاک سول او ثمود د حضرت صالح (ع) امتیان وه. وایي دوی دنافرمانی. له امله ټول وسوځېدل.

دملا اميرديوان

شب وروزده کوچ وباردنبـونيازمنو
لکه کوچ کوي سحاب پـه بهارزود
دغج جهازراته جوړکـړی خپل دلبرده
نه پوهېږم چي به ووزم که به غرق شم په کېود⁴⁶
وجودي وحدت⁴⁷ مقام پرمـنصوراغی
خني ورک فرق دواجد هم دموجود
خواربنده ده درمانده په دوه جهانه
(ملا امير) بيان کوي خدای يې مقصود

دلبرياري کـړه ټينگه تـرپولاد
خان يې يار کـړه په زاري وپـه فرياد
ترکـوه خپله رضاديار لـه پاره
پـه يوه نظر بـه تاکاندي اوتاد⁴⁸
ودلـبرته دي معلوم ظاهـر باطن ده
که تاريخک وي که صفاوي که کساد⁴⁹
هـر سرسـری چي دپاکانومجلس غواړي
خان دي پاک کـړي له هر خبته له فساد
هـره درخته چي شيرينه وي په باغ کنبني
پرمالک يې قـدر د پروي تـر شمشاد
که خـوک وکاندي نـظرو حقيقت ته
بې له خدایه نـور مقصود هـممه برباد
غیرو باسـه له ميانه پـر لار سم خه

⁴⁶ دانيم بيتی دغزلي تر بحرخلورڅپي زيات دئ.

کېودته يې په اصل کي کنبلي دي: درياي کېود

⁴⁷ اصل: دوحده وجودي.

⁴⁸ اوتاد دخدای ددوستانويوه ډله ده اودنړۍ په څلوروگوتوکي تصرف لري.

⁴⁹ کساد: هغه څه چي ناروا وي، يارواج ونه لري يا يې خريدارنه وي (غياث)

د ملا امير ديوان

په وصال به يې معمور شې په خپل مراد
ددنيا په جابه دي هيڅوک غلط نه شي
گاهي سپوروي پسرسمند گاهي افتاد
هغه تخت چي په هواد سليمان تي⁵⁰
خو آخري زمين شتو بې بنياد
ابراهيم بن ادهم چي خداي بادشاه کړ
بيا يې ترکه کړه دنيا په دين شونډاد
هر مومن دئ مبتلا په دوه مقصوده
يو ناقص ده بل کامل که لري ياد
د ناقص مي دئ دنيا، کامل ايمان دئ
ته کامله ټينگوه ناقص نامراد⁵¹
کاملان چي جستجوي د آخرت کړي
نيک عمل يې دئ تونډه دلاري زاد
اول خان ته نصيحت کړه بيا وبل ته
(ملا امير محمد) ژاړه په فرياد⁵²

کلمه مي ده ويلې ما پرتا محمد
چي له رويه دي پيدا شو ده دادنيا محمد
(وه) راغلي ډېر دينونه تر تا وړاندي
ستاد دين محکمي تېره تر هر چا محمد
نه زمين ونه اسمان نه عرش و کرسی
امکان نه لري چي بر به شي تر تا محمد
خداي در کړې بلندي په دواړو کونو

⁵⁰ تي = تلئ

⁵¹ نامراد ته په اصل کي ليکلي دي: بي فايده

⁵² اصل: ملا امير محمد ژاړه په زاري و په فرياد

دملا اميرديوان

له اوله يې پيدا کړه لويي ستامحمد
تسه سبب يې دهسه مه مسيباتو
رب سبب کړې دهسه مه واروسوامحمد
ستاگره پوان به ټينگوم پاکه حبيبه
ستاگره پوان مي شريعت مصطفامحمد
دوحدت په زمـانه کي توره شپه وه
تاريکه شوله زايله چي دي نورکړه تجلامحمد⁵³
چي پيدا کړ پاک سبحان نور د حبيب خپل
دمعشوق يې انعام درکړي ياک مولا محمد
ته د غيبو خزانه وي په وحدت کښي
له وحدت را بيرون شوي پر دنيا محمد
مابنده لسه لازم چي تل شاکريم
چي مشغول يسم په ثنا و صفت ستامحمد
اميد و اردش فاعت د پاک رسول يم
که شفيع شو⁵⁴ (۲) مابه خلاص کړي له گناه محمد
پسه رحمت سره بللي پاک الله دئ
رب بادشاه کړي د جمله ووانبيا محمد
يولک خيرويشت زره دي لښکرو مقرر
ته د ټولو هم سردار وي هم بادشاه محمد
ستا په دين سرې⁵⁵ منسو خه کل اديان کړه
ستار ب مرحوم کړي په رشتيا محمد
ډک روی د زمين ولسه غفلته يا سروره
ستاد دين روښنايي شوه ترعرش بالا محمد

⁵³ دانيم بيتي د غزل تر نور و بيتو څلور څپې زيات دئ.

⁵⁴ اصل: که دی شفيع شو

⁵⁵ سرې = سره يې

د ملا امیر دیوان

عارفان چي رسېده که ولا هـوت ته
دغه فيض و برکت هـمه دئ ستا محمد
له عـدمه چي وجـود د هـستی راغی
ستاله هسته را پيدا اشـوه کل اشياء محمد
سـرچشمه يي د جـمله و و مخلوقاتو
ته آبخـوريي دا عـلی و دادنا محمد
عـالمان دي وارثان دين پـه روښانه
تـر قیامته ستاد دين دي خير خواه محمد
کافران مي تورزا غـان مخونې⁵⁶ تورو
نه ښايي پري چي به گله شي په باغ ستا محمد
ربه روی د پاک نبي زه خـوار عاصي يم
عـفوه غـوارم معتکف ستاد درگاه محمد
خدای لوی کړی په لويي تر هـر مخلوق يي
هـم تر عرش هم تر کسي هم تر سما محمد
زه فقير خـوار يم دو عاگوي د مسلمينو
هـم د وارو علما و فقرا هم اوليا محمد⁵⁷
په توحيد کښي مي صادق کـري ستا په مينه
(ملا امير محمد)⁵⁸ دي غلام ده هم گدا محمد
محمد اسـم محضه زمـور د نبي ده
په نـگين کښي نـو شته دانبيا محمد
دهـر مومن پر زړه مر قـومه کلمه ده
(ملا امير) غـريب ده ولي وار خطا محمد

⁵⁶ مخونې = مخونه يي

⁵⁷ دانيم بيستی هم د نورو نيم بيتيو په پرتله څلور څپې زيات دي

⁵⁸ دلته بايد (امير محمد) ټول درې څپې ولوستل سي.

د ملا امیر دیوان

تخت و بخت ز مور د باد شاه دې برقرار رو
په سراج الملت و الدین ده مسما محمد
د پردې عمرد امیر حبیب الله خان و یې
ترسایه لاندې یې ناست امتیان ستا محمد
ر به اباد نائب صاحب لــــری تر څو پوره⁵⁹
اخلاص کښ ده د پیشوا هم د باد شاه محمد
تل مشغول د کندهــــــــــــــــــــار په ابادي ده
اوس مشغول په نهر سراج نهر اعلی محمد
نهر سراج به خدای معمور که وخت نزدې ده
(ملا امیر) فقیر د وعاگوی ده هر سبامحمد

که له یاره پـــــــــــــر یار راشي د وصال کاغذ
پرچشـــــــــــــــــمانو قبلوي د خان پایمال کاغذ
که عاشق لــــره یې خط د قتل راشي
و عاشق ته معلومېږي څو پرد خیال کاغذ
د منصور چې عشق صادق و حال یې گوره
پاس پر سرد د ار خندان و رک و جنجال کاغذ
پایبوسی دې سخسته گــــــــــــرانه ده صنمه
زه به نسمة⁶⁰ و مخ تــــه ستاد فال کاغذ
نادیده پـــــــــــــرتامین شـــــــــــــومه جانانه
راستولی دې خپل دوست له⁶¹ د جمال کاغذ
که می سرو مال برههم شي ستا په مینه
(ملا امیر) می نه غواړي د سرو مال کاغذ

⁵⁹ له نائب خخه یې مراد د کندهار د هغه وخت نائب الحکومه سردار محمد عثمان خان دی.

⁶⁰ نسمة = نيسمه

⁶¹ له = لره

د ملا امیر دیوان

امتي يــــم د نبي خــــير البشــــر سرور
ستاد ربار کښي تــــر هر چا ده معتبر سرور
له خپل نــــوره پيدا د حبيب نــــور کي
بيا پيدا ده له نور شمس و قــــم سرور
ناسوت پتــــه و د غفلت پــــه تاريخه کښي
ستا پــــه نور سره روښان کوه و شجر سرور
تــــراول اولين ده تر آخــــر آخــــرين ده
په شفاعت سره مخصوص ده په محشر سرور
ستا امت بــــه منتظر د شفاعت وي
د بخښنې نارې بــــه کاندې پرا کبر سرور
ســــتا امت به و بخښي ته به راضي شي
بيا دې بخښه د نيکانو پــــه قدر سرور
د معصيت په رنځ رنځــــور یم دواغو اړم
د (ملا امير) دوا ستا شفاعت ده ضرر سرور

ډېر راغلي ستا غــــمونه زمــــا پر سر
زه خــــو شحال یم ياره مــــه شه مرور
پيدا شو ی زما صورت د غــــم د پاره
قبول کــــړی مــــا بنده پر خپل بشر
په معنا کښي لوی نعمت ده غمې⁶² مه کړې
ډېر لذت لــــري تر قند و تــــر شکر
د عشق اورچي پــــه صورت⁶³ ونه لگېږي
که تــــه تــــه وي ته به نه شي اي غريبه

⁶² غمې = غم بې

⁶³ (صورت) بايد يوه خپه ولو ستل سي

د ملا امیر دیوان

که نه ته وې نه دي زه څه برابر
 په مجلس دخو وېرويانو که ورگډ شوي
 پاکيزه به ځني ځې لکه سپين زر
 تر دوه نېهره شه⁶⁴ ورتېر هلته مجلس ده⁶⁵
 ته سامع شه دشين هي⁶⁶ د زېروزور
 ستامقصود به تاته تي و جيم⁶⁷ (۲) انعام کړي
 دامقام دهغه ده چي قبول کړي د(ده) در
 دتوحيد ترسوزن ووزه که يکتايي
 که دوتايي ځان يکتاي کړه يک بشر
 خدايه (ملا امير) عامل دخپل بيان کړي
 چي تېريزي ترتوحيد سم برابر

جفا دي اور لگوي صنمه ليري کړه نار
 ودي سوم سرتريايه خود به کومه گفتار
 شيرين گفتار دجانانکه شنیده کوم ياره
 ترسرو مال يم ورتېر که کنسېنو ست زما پرکنار
 سيمين بدن دد لبر مثل بي⁶⁸ نه وي هيڅوک
 پتن په اورتل سوځي اوس پرما خواراغي وار
 ستاد بهار بلبلان شيرين زبان دي گويان
 ليري دي گرزني زاغانو گل تي⁶⁹ نه وينم لار
 رنخوريم زما مقصود هته بي همپش موجوده

⁶⁴ په اصل کې ورته ليکلي دي: از شهر دنيا و آخرت گذر کن.

⁶⁵ په اصل کې ورته کښلي دي: مراد مجلس مشاهده ميباشد

⁶⁶ په اصل کې ورته کښلي دي: سامع قرآن شاهاشو بمع عمل صدق

⁶⁷ په اصل کې ورته ليکلي دي: تاج

⁶⁸ بي = به بي

⁶⁹ تي = ته بي

د ملا امیر دیوان

دواله تاغ—وارمه پردردی پروت یم بیمار
غمازه مه ک—په هی هی نه پېژنې خپل پردی
زه دې دښمن گ—پندی مخ له درخم په تلوار
ستادهجران تلخگی پ—رملازم شبخیزی
برمن مکن ستمی ع—اشقان هست ناقرار
ستاد وصال په هوا س—رگردان یم ترآسیا
من چه ک—نم صنما پروت یم دا ورپرانگار
ربه په روی دحبیب ما ک—پې غالب پررقیب
تویی گل من عندلیب نیست م—رابی توبکار
چند س—وزم درآتش ترا باشد این روش
من غ—لام خدمتش م—ران مارازدیار
ملا امیر هست ف—قیر م—رید شیخ کبیر
م—راتوبه برتقصیر عفو خ—واهم زغفار

خ—م زلف تو پیچ و تاب لکه م—ار
ع—اشقان هست تشنه لبه دیدار
مجروح شد دل م—ن زدست جان ای صنم
که دیدار را ک—پې یاره زما دوا دپرهار
موس—م گل گل ، گل میشود شکوفه
غفلت مکن ای بلبل آمد بتون—وبهار
چه گناه ک—رده عاشق دل و جان برده معشوق
امانت کی میدهی ، دلبره و ک—په تلوار
هست خندان دل—برم ن—ظربمن فگند
شب و روزم انت—ظار که را بنکاره شی نگار
سرگردان ش—وم دلبر استاد دیدن په هوا
دیدار بمن کن ع—طایحی دکفار وده نار

د ملا امير ديوان

(ملا امير) غلام د دلبر ستاد درگاه خاکستر
ربه زاري کومه مران زکـوچۀ دار

ستا په عشق کښي قبلـوم د خان پېغور
هيڅ باک نشته که بر منډ يـم که سرتور
نام وننگ راڅخه ورک شو ستا په مينه
اوس د عشق پـرآس همپش يم زرین سپور
د دنيا کور که خراب شي نقصان نه ده
خدای دي نه کاندې خـراب د عقبا کور
د نيکۍ په زراعت که ځان کړې ستړي
پاک الله به شي خوشـحاله هم غمخور⁷⁰
خـوی د ترکو دئ چپاود عاشقانو
عاشقان واره مـغموم په غـم نسکور
رقيبान راتـه ولاړتـوره په لاس دي
نه بېرېم خدای را کـړي د عشق اور
که يوزخم د خـطار ابا ندي جوړ شي
په يوه گذار هـزار کـرم شل او کور
که محـرم زه د دربار دخپل اشناى شوم
په کارنه لـرم جنت حـور غلمان نور
هغه څوک چي مستغرق في الفيوضات شي
ځان کـړي پتـه د زمانې دشـر و شور
يوگوره، يو بوله، يو وينه، يو غـواړه
(ملا اميره) يک بين شـه نه بي شب کور

ستاد عشق په شراب گـرم زم مست خمار

⁷⁰ غمخوړته يې په اصل کي کښلي دي: نبی علیه السلام

د ملا امیر دیوان

له ماورک خان و جـــــهان شوهم قرار
راشـــــه ونیسه خیرد عـــــاشقانو
چي حیات دي که مـــــمات دي که بیمار
ستاد عشق په رنگ مي ســـــور درون بیرون ده
نه پـــــوهېرم چي لاله شـــــوم که انار
ستاد درخـــــاوري به کرم په سترگو پوري
خپل چشـــــمان روښانوم له گرد غبار
بې تکلیفه مي نارې دي په هررنگ کښي
دهـــــو او از نغمه کړي واريه وار
د تـــــوبې ونه که هر خـــــومپوه داره
ز مـــــاد ياريه رنگ به نه وي مپوه دار
که وفا کړې که جفا کړې مـــــراد (دي) خپل ده
ستا جفا ده سخته گـــــرانه دو فایم طمعدار
عـــــاشقانو خان سپارلی پر خپل یارده
(ملا امیره) خان سپاره پر حق ستار

خان بیغم کـــــر په له دنیا خخه لکه مـــــر
ستاد روح شـــــه با زگذر که تر عرش لوړ
دا خلاص پـــــرمیدان باندي شه محکمه
بې اخلاصه و شیطان ســـــر یې شو خور
ربه را کاندې تـــــوفیق پر طاعت باندي
د حساب په روح مامه کـــــر په خط پر
غریبي د دنیا بنـــــه ده تېرېده کـــــر یې
د محشر په روح مامه کـــــر یې غریب اړ
ستاد یار د عـــــامو خاصو ، منعه نشته
زه در تلمه رقیب کـــــر م په بد ککر

د ملا امیر دیوان

تشنه لب یـــم دوصل جامونه راکړه
ماسیراب کړه تردنمن مې کـــړه ته لوړ
چې هـــجران دي دوصل له مخه راغی
بې زحمته هنجه وپای نه شي کاکـــړ
هـــرسړی چې کسب وکاندي هلاک شي
په دهان کښي يې هـــرشى وي لکه گوړ
ســـتادربارده دپاکانو دودنيکانو
(ملا امير) ده گناه کار په گناه خړ

راشـــه زما دزړه همدمه وکـــړه ناز
لـــه رقيبې مې زړه تلـــخ ده لکه پياز
ستامحبت مې پت پـــه زړه کښي وساتلی
په آخـــر راخه فاش شو دزړه راز
گـــوياني له خپله ســـوزه دهرچاده
خه به وایم زمـــاهمت شو لکه باز
چې درون دچـــاپخته دعشق په اورشي
عاقبت تـــردهان وزي درپه ناز
خه بنده خـــه يې همت خـــه يې طاقت ده
چې ستادرله به درشي عـــاشق پایواز
دامید په دریاب غـــرق لکه غواص يم
در به کله په لاس راکـــړي زما دمساز
جاهلـــان مې له طاعته غافلان دي
غفلت وړي گـــويامره دي په مجاز
(ملا اميره) گـــمنامي و خاکساري کړه
خپل خـــان بوله کم ترمخ هم تر تاز⁷¹

⁷¹ تاز: یوراز حشره ده. چورچورکه (پښتو پښتو تشریحی قاموس)

دملا اميرديوان

ستا وديد ته زم ساڊ پرکڀري هوس
محروم مه کڀر ه ماغ ريب لکه مگس
دو وصال دباغ دي سخته گه رانه لارده
گرانه نه ده چي فرياد کڀر دم دجرس
ستاد ديد خيال به ونه وزي زم ساله سره
که رقيب راته غونڊي کڀري خار و خس
سمندرنگه ساکن د عشق په اوريم
نه په مرم نه دوتول مرمه وس
ديوسف په شان بندي دغم په شاه شوم
دو وصال کاروان مي شه ډډر و ډډر پريس
هر مرغه چي وي ايله په هه اوگرزي
چي بندي شي گالوي بسند د قفس
که وصال غواړي خدمت په اخلاص وکړه
په هر دم درته حاضر فرياد رس
ستاد سترگه وکتو وايستم له حاله
پر دغه حال پېژنم کس و ناکس
دا يقين ده چي دم رگ سپاره به راشي
(ملا اميره) تاله خسه خندا هوس

ستا په فضل به خلاصېږم له خناس
تل جهاد ورسره کڀر يم په هراس
زما په زړه کښي اچول د خطر وکاندي
غواړي ما کڀري مسوس⁷² په ډډر سواس

⁷² مسوس: هغه څوک چي وسوسه ورلو بدلې وي.

د ملا امیر دیوان

که توفیق می خدای رفیق کر پرده باندي
 پرې بې نه ږدم بې — رگيه په خپل لاس
 چې د بنمن د چاپه کورشي حال بې⁷³ څه وي
 زما پر کور همپش ولاړ د بنمن آس
 را داخل زما په خوځونه نفس شيطان شوه
 بندگي مي په عذاب شوه وکره قیاس
 په تصدیق وپه اخلاص عبادت وکره
 ځان ساته قسوي د بنمن لـري خناس
 بنه صفا کور ره روح و زړه په ذکر و فکر
 خپل دلبر لـره ورځه صاف تر الماس
 هر عامل به جزا مومي د عمل خپل
 (ملا امیره) نیک پـرید و کره تل پاس

خدای در کورې ډېر دولت سنگ پاروس
 سـتا پـه زړه کښي مکان لکه پانوس
 د دولت دي هـوا دار ډېر د بنمنان دي
 پسې گزني کيقباد هـم د قیانوس⁷⁴
 بنه دولت لـره زنانـوته نگاه کره
 پـر پیره شه که سردی وي که تموس⁷⁵
 تر سـه هاره بیداري کره غفلت مه کره
 که غـافل شوې پرتارغ کوي خروس
 که دي دادولت نگاه کـرته باد شاه بې

⁷³ بې = به بې

⁷⁴ کيقباد: د ايران افسانوي پاچا چې وايي سل کاله يې په خورا عیاشۍ کې پاچهي کړې وه (غیاث)
 د قیانوس: یو ظالم پاچا و چې وايي اصحاب کھف دده له بېرې له بناره وتلي و او په غار کې پټ سوي وو
 (غیاث)

⁷⁵ تموس: د گرمۍ موسم. د کندهار پښتانه تمونښ ورته وايي.

دملا اميرديوان

مقابل دي نه وينممه چين و روس
سنگ پاروس که داخل په لوی بازار کړې
خدای به درکړي خوشحالي تـر نو عروس
تکلیفات دشـر عي پند پر خپل سر کړه
(ملا اميره) بي تکلیفه لرگی نه کپړي ابنوس

په صیقل سـره گناه کـر په دزړه تراش
د توحید پـه نور غایب کـر په بد خفاش
که صادق یې امر ونهی کـر په محکمه
په قرآن کي نقش کـر ی دی نقاش
خـو باطله مـد عا د د بنمن نه کـر ی
مـد عا د د بنمن دی په شرعه پاش
ته آینه دشـر ع نسه⁷⁶ و خپل مخ ته
ستا عیبونه به بنـکاره شي بي تلاش
هر بنده چي په اخلاص بندگي نه که
په قیامت بـه شرمنده وي مخ یې خراش
هر بادشاه چي پر سپاه دولت بسیار کړي
هر سپاهي وي تېر تر سر هم تر معاش
(ملا اميره) د ون هـمته تر هر چا یې
هسي کم یې د دنیا تر رادنی ماش

په حصول دمقصود تل گـرزي دروېش
پرې بـه نه زدي خپل مقصود په زړه دلرېش
ترک وهـلې ده دنیا د خدای دوستانو
تر دنیا تېر شـو و محبت د خدای ورپېش

دملا اميرديوان

بي له جذبه دوه جـــــهان كله هبرپري
که مـــــجذوب شوې له تاپاته گاوومپش
طـــــريقه و عشق ته جذب الهي ده
ته عاشق بي که رب جذب کئ⁷⁷ درپش
که عاشق شـــــوي دغه لوی فضل درب ده
دا ســـــم ذات په تبغ زخمي زړه همپش
دخدای اسم ده سا کرتابه مسکورکړي
یک بيني ویک خو اني به کړي ستاکپش
متنفر به له مخلـــــوق ظاهر باطن شي
کع دي ياروي که اشـــــناوي که دي خو پش
بنه بيان د جذب عشق ده مـــــومانو
(ملا امير) بي بيان وکئ⁷⁸ خيراندپش

په خپل ژوند چي خپل يار نه کړي فراموش
خپل يار بـــــوله تابه کاندې زرین پوښ
و عـــــاشق ته دمعشوق صفت شکروي
په ظاهـــــره وي آرام باطن پسه جوش
په خپل عشق دطاعت بار پر معشوق سپک شي
پروانه که ددنيا پسه خريد فروش
عشق هـــــغه دی چي پر شرع موافق وي
مخاف له شـــــريعتته شیطاني حق فراموش
نه ده چا ميندلی عشق پسه کسب جانه
دالباس دهغه چاده چي بي رب کاندې وروپوش
دديداردي طلبگار عـــــاشق قان واره

⁷⁷ کئ = کړئ

⁷⁸ وکئ = وکړئ

د ملا امیر دیوان

همېشه وي سرگردان گرزې مدهوش
ملا امیره (که صادق یې پسه طلب کښي
شب وروزد جفازه رکه ته نشو
همېشه بیان د عشق کړه (ملا امیره)⁷⁹
په بیان کښي دي ثواب ده نه شي خموش

زما د زړه خیال تېرېده کاندې ترعرش
ارام نه که د دنیا پرفرمانې فرش
ستاد عشق له برکته مستغني شوم
دوه جبهانه راته هیڅ شوه لکه قرش⁸⁰
راڅخه هېرده رشي خوند شي په دهان کښي
نه پوهېږم چې د اتلخ ده او که ترش⁸¹
چې د عشق په اورمي سوی دل و جان ده
جنگ آسان شود اورس⁸² هم د حبش
ستاد عشق په جامو هسي مست خماریم
دنا کس اوس منت باریم هم بارکش
رقیبان راته ولاړ ستاپه کوڅه کښي
پرورم مانوش کړې دی ستا برش
دوي چشمانې مي خلورشوې ستاپه لوري
منتظر درته ولاړیم په جنبش
توکل پر خپل خالق کړه (ملا امیره)
خپل خالق بیاله تا کاندې سوال پرسش

79 اصل: ... ملا امیره فقیره

80 قرش: دیوي سکې نوم دی.

81 اصل: ... د اتلخ ده که شیرین ده که ترش

82 شاعر دلته (اورس = روس) له عامه محاورې سره سم راوړی دی.

دملااميرديوان

دخپل يار طلب کـــوه تل په اخلاص
خان غوټه کـــړه په درياب لکه غواص
عاقبت به درپيدا کـــړي ترسرتېره
ته به شې په دغه درکلان خواص
که دي ســـرله تنه بېل په غواصۍ شي
په عقبا به پيدا کـــړي دسرقصاص
په طلب کښي دوصال که څـــوک فناشي
رب به ورکـــړي درجه دخاص الخاص
په تـــقوا و په اذکار زړه نـــرم کپړي
په مثال لکه چي نـــرم ده رصاص⁸⁸
راشه پرېرډه دادنيا طلب ديار کـــړه
ته مسلـــم يې نه وليد بن عاص
ددنيا محبت حـــجاب ده (ملااميره)
راشه ترکه دادنيا کـــړه په اخلاص

دمعشوق دربار له خـــم لـــرمه عرض
که نـــقاب له مخه واخلي سرعوض
زه عـــاشق يم منتظر ستا وديدن ته
ستا په ديد ستا په رضا لـــرم غرض
که عـــطاراته ديدن کـــړي زما صنمه
زه خـــوشحال يم که وړيا وي که په فرض
بې له تامي هيڅ مقصود په زړه کښي نشته
پر عـــاشق باندي طلب دمعشوق فرض
عـــاشقان په هجران سوي دي دلېره
ارام نه کـــړي يو ساعت پر زمين ارض

83 رصاص: قلعي (بيورازفلز).

دملا اميرديوان

هغه څو ځو ک چي توانگر په قناعت شي
زړه يې خالص شي د دنيا له سخت مرض
دانايانو لره لراشاره بس ده⁸⁴
(ملا اميره) جا هلان دي په زړه قبض

وخپل ياروت ته ژراده زمافقط
توکل پرتا، نه پرېل چاده زمافقط
بنه مي يار بنه يې ديدارده بې مثاله
ستاديدار ته ډېره تمنداده زمافقط
محروم ستاله ديداره هغه څوک دي
چي کافروي دي دننمن ستاده زمافقط
تل دزړه دېگ په جوش د عشق په اور
ترچشانو مي خوناب گاه وبيگاه ده زمافقط
پخته کار عاشقان موج لکه درياب کړي
ځني ورک ځان جهان محبت پرتاده زمافقط
منصفان که انصاف وکړي په خپل ځان کښي
هيڅ منت به نه پرتاونه پرماده زمافقط
په عالم کښي منت بار شوي (ملا اميره)
د تهمت په پېټي ماته شوې ملاده زمافقط

څو به گور زمه ژوندي پردا بساط
طمع نه کورم چي پيدا به کورم نشاط
شيرين عمر په غفلت راباندي تېر شو
نه مي وکړه بنه تقوا واحتياط⁸⁵

⁸⁴ اصل: ... لراشاره بس وکافي ده

⁸⁵ اصل: ... بنه تقوا وعبادت احتياط

دملا امیردیوان

دنیا خای دکوچ و بار هیخ باورنشته
وداناته ده خـرگند لکه رباط
زندگی کـرپه و ارپه صرف په عبادت کنبی
تبر بـه شی دباد په شان پرپل صراط
هیخ عـاشق به له رقیبه و بره نه کرای
که له یار سره یی نه وای اختلاط⁸⁶
د اسم ذات په تیره تیغ کـرپه زړه دو نیمه
(ملا امیره) ډر بـر بـه خـو کـرې انبساط

د عشق بار زمـاپه شاده سخت غلیظ
راته جوړه تـماشاده بخت غلیظ
عـاشقانو ته یی دام دزلـفوا یبسی
عاشق بند شـو تر دابند نشست غلیظ
بد عـمل راته رقیب شوز ما و خان ته
نیک عمل ده زمـا و خان ته تخت غلیظ
دغه تخت می دباد شاه پر تخت بالاده
وربې نه کـرم زمـا تخت ته بخت غلیظ
راخه هېر د یار محبت کـرپه دوه جهانه
همبش سپورد عشق پـر آس یم سخت غلیظ
نن تناب دو صـال تینگ نسه محکمه
د اتناب ده ډر بـر د یار مـخت غلیظ
عروه الـو ثقی رب بللی خپل قرآن ده
ته عامل شه (ملا امیره) د قرآن نوشت غلیظ⁸⁷

⁸⁶ اصل: ... که له یار سره یی نه وای سروکار و اختلاط

⁸⁷ په اصل کې ورته کنبلی دي: هرچه در قرآن نوشته شده است، همه احکام محکم است.

د ملا امیر دیوان

زه طامع ییم د دیدار لرمه طمع
زه بلبل ییم د گلزار لرمه طمع
سیاحان چي سیاحت پر زمین کاندې
زه سیاح ییم د بهار لرمه طمع
جوش خروش د عاشقانوپه سینه کښي
زه عاشق د فیضانوار لرمه طمع
چي تشهیرا اختیاروي هغه خامان دي
زه پخته د گمنامیه، د قرار لرمه طمع
نابالغ فقیران ډېر دي، پيري کاندې
زه بالغ د بنه رفعتار لرمه طمع
په طریقت کښي نابالغ ډېر کسان دي
زه بالغ د طریقت ییم د دستار لرمه طمع
کمینه بنده دخداي (ملا امیره) فقیره
د تاخون په وینو سور لکه انار لرمه طمع

دلله په شان زما داده د زړه داغ
ستاد عشق له غمو، نه لرم فراغ
د بلبل په شان طلب کوم د گلو
که مي ولیدای د یار د حسن باغ
که صدف رنگه سینه شو ه د چا صافه
په صدف کښي دروښان وي لکه چراغ
د حقیقت پسر گلستان بلبلان گرزې
کله ښایي چي ورگډ به شي تورزاغ
(ملا امیر) غریب درد منده ستا په عشق کښي
په وصال سرې⁸⁸ معطر کړه جان دماغ

دملا اميرديوان

خدای دي نه کاهيخ مسلم له عشقه صاف
چي له عشقه وي خـالي ، ده بي انصاف
هر مومن ايـمان راوړی په خپل عشق ده
د کافرو چي عشق نه و حساب نه شوه له اشرف
د جاهـلو رجوع کله شي و عشق ته
عاشقان دخپل زرگي کاندي طواف
له ازله قاسم کـري بـنه قسمت ده
کافـران به په عـذاب مومن معاف
پرزاهـد و باندي سپک بارد طاعت ده
سبب داده پـر محفوظ بي ده عشق چاف⁸⁹
هـغه چاته چي طاعت مرغوب محبوب شي
داهـمه ده واره عشق ، و کـره انصاف
د زاهـد و کفاف قـوت ولايموت دي
په زيادت بي حکـم کـبري د اسراف
سرگـردان اهل دنيا دي په طلب کـنبي
مـورپه نه شي مگر خـاک شو شکم ناف
خـدای دي صبر قناعت زما روزي کري
(مـلاميره) لـه خپل نفسه کـره خلاف

که صادق بي له گناه کـره خان حنيف
په تقوا و عبادت کـره نفس ضعيف
دنيکانو و محبت د خـان عادت کـره
خـدای دي نه کاندي گـمراه د چا حريف
د جاهـلو له صحبتـه بـعيد گـرزه
په صحبت بـه دنيکانو شـي لطيف

⁸⁹ نيايي چاپ وي؟

د ملا امیر دیوان

عشق بازي له میانه واخـــــــله که دانایې
 په خپل ځــــان کــــړه جامه د عشق لفیف
 پــــه ویل دمحققانـــــــو فــــهم وکړه
 هــــرگفتن یې تــــرمرجان و در ظریف
 هــــرکامل له خپله ســــوزه تصنیف کړی
 ناقابل ده (مــــلا امیر) کــــوي تصنیف

ماچي و خوړل ديــــار د لاس تریاق
 راخــــخه ورک شــــو و وخت د صبح وداشراق
 ستاله حبه ما سیواشــــوه فــــراموشه
 بیا پــــه یاد دیار شیرین دهــــان بزاق⁹⁰
 سرگردان و پای دوان شوم په عالم کنبی
 د عشق آس می خابک ولید تــــربراق
 چي وصال می د دلبرپه کــــوڅه وشو
 داخــــلاص پــــرمیدان پاته شومه طاق
 له هــــغه پس خوشحالی شوله راپېښه
 بیامی ولید ځان جــــهان شومه آفاق⁹¹
 په ظاهــــر صورت مشغول یم له عالمه
 ذمیمه شــــوله بدل پــــه نېک اخلاق
 (مــــلا امیر) ده مــــدرس د عشق په علم
 دهــــر بیت ثواب دې⁹² ډېرشي ترعتاق⁹³

ســــتاد وصل د گلشن زمــــا اشتیاق

⁹⁰ بزاق: دخولي نارو ته وايي. کله کله دخولي په معنا هم کارېږي.

⁹¹ په اصل کې ورته کنبلي دي: برهوش آدم

⁹² دې = دي بې

⁹³ عتاق: د مينځواو مريانوا آزادول

د ملا امیر دیوان

څه به وایم د هجران د لوی فراق
زه تر سرو ترمال و خپل جانان ته
خدای دې نه کاندې زما قول په نفاق
په ژړا سره زما بوتي کاني ژاري
خلاف نه ده دمعشوق عاشق مشتاق
بد عمل زما حجاب دیار له مخ شو
ورکېده دې د حجاب په نیک اوراق
د توحید په دریاب غرق شه حجاب نشته
بڼه وصال به دې روزي کاندې رزاق
د قسمت برخي و هر چاته رسېږي
منتظ ورتنه ولاړ دې تـول عشاق
دوه جهان چي له تاهېر شوه (ملا امیره)
څه په کار دې خراسان ملک د عراق

بې جذب الهي به څوک پیدا کړي د زړه چاک
هغه به مجذوب کېږي چي یې رب که سینه پاک
عامل د شریعت شه ته خضوع و انقیاد کړه
تمثیل دامرکاندئ زیاتي نه لری هیڅ واک
که فضل درب وشي تابه کي⁹⁴ شاه شاهان
رتبه د عشق به در شي تابه کي⁹⁵ خس و خاشاک
هغه (مي) بختورده چي دی تېر تر نام و ننگ شي
محکمه شریعت وي پخپل دین کښي وي چالاک
د عشق مثال غمی ده دوه جهانه قیمت نه دئ
فرض (بي) پتهېده دي چي له تانه شي بېباک

⁹⁴ کي = کړي

⁹⁵ کي = کړي

دملا اميرديوان

گوره هرزارع چي تخم خرڼه که په مخکه
حرام باندي خرمن دئ هم ثمر و هم خوراک
حال داليا و گزشته و وپسه داشان و
په درون کښې جوش خروش ودهيچانه و ادراک
خامان هغه کسان دي چي ظاهر جوش و خروش وي
نه وي دی تېرشوی ترننه سره افلاک
روح دده محبوس وي په ناسوت په ملکوت کښي
ذيقه يې سينه وي غريب گزري گربوان چاک
خپل نفس ورته وايي تر تانشته (هيخ) ذاکر بل
که دی په داغلط شوتلخ يې کئ شيرين باغ ناک
بسکه (ملا اميره) خه ويل دي ترخوله خېڅي
فقيران دز ماني دي مبتلاخه ورته شاک

من وعن د کتاب ورک دهغه چاشي
چي د عشق دودونې⁹⁶ برشي تر د اووه سماک
درې ذکره په حديث کښي بيان شوي که خبر يې
يومي لساني دوييم قلبي دريم روجي ثناک
لساني مي لقلقه ده قلبي ذکر و سوسه ده
روجي مشاهده ده در سول په قول پاک
فرحت در روجي ډېر دئ که پورورغي سالک
پر (ملا امير) چي راغي همپشه ده فرحناک

هرمريددي خپل شيخ بولي پير کامل
تابه کاندې و مقصود ته پيرو اصل
سست يقين که مريددي دواصل و که

⁹⁶ دودونې = دودونه ئې (لوگي ئې)

د ملا امیر دیوان

دی به پاتنه معرا⁹⁷ شي بي حاصل
اول شرط دمريدي مي خپل يقين ده
که شرط ترک شي مشروط پاته شي عاطل
پرنواقص که کامل يقين خووک و که
ستاد پاره به ناقص پير شي کامل
هرمريدي و خپل شيخ ته تسليم کاندې
په دغه تسليم به شي بالغ عاقل
جماعت ورد وظيفه پرخان لازم کړه
تقوا خووی کړه دگناه نه شي عامل
دسلوک بيان مي کړي په پښتو دئ
(ملا اميره) فرق کوه د حق باطل

رانبکاره شوه داشنه ای حسن جميل
محسنات د دنيا شوه خو وار و ذليل
بنايستي د دواړو کونو سرکوزي که
چي بي وليد زماديار حسن اصیل
په کامل صفت موصوف زماد لبرده
خووک به نه وکي⁹⁸ سيالي کثير قليل
ترچشمانومي خوناب ستاله فراقه
نه په هېرم چي قصير شي که طویل
په طلب دخپل جانان يم سرگردانه
پرې بي نه ردم که غرق شم په رود نیل
سرو مال زمافديه ترخپل جانان ده
(ملا اميره) صادق شه مه کړه تعطیل

⁹⁷ معرا: لوخ لپړ

⁹⁸ وکي = وکړي

دملا اميرديوان

ستا و وصل ته حيران ده زمادل
شين توتي دگلستان ده زمادل
له فلکسه سنگ رېزي راباندي اورې
سرگردانه پرزمين هم پراسمان ده زمادل⁹⁹
خوب خندا راخخه ورک ديارپه مينه
خودبه ژاري په طلب دخپل جانان ده زمادل
پر عاشق دمعشوق کله دلسوزي شي
دلسوزي مهرباني ته نگران ده زمادل
غم د عشق راخخه هېرکړه نورغمونه
ستاله غمه سرگردان هم نالان ده زمادل
دظاهردنمن که زرتوري په لاس وي
هيخ باک نشته په عذاب له نفس شيطان ده زمادل
بندي کړي دي دهجرپه زندان يم
متنفردله اختلاطه دانسان ده زمادل
خان ملبوس دېپې ننگيه په لباس کړه
(ملا اميره) له جهان خخه ترسان ده زمادل

دساقی له برکته ملک گلزاروینم
پررگلانود بلبلوچونهاروینم
زه بلبل ستادگلشن ییم بل گلشن خه کوم
خزان نشته ستاگلشن همپش بهاروینم
هرگلشن لره خزان شته له فلکه
په امان زه ستاگلشن له هراضراروینم
عاشقان مي بلبلان دياردباغ دي
ساکنان (مي) عاشقان زاغان فراروینم

⁹⁹ تردې نيم بيتي وروسته دوهم نيم بيتي څلورڅپي زيات دي.

د ملا امیر دیوان

نو شته مي پر محفوظ دفتر د عشق ده
تسلسل د عاشقانو واريه و اړوینم
مو منانو موني په عشق پیدا کړه
په عقبایې لویه گټه د دیدار وینم
له دیدار څخه محروم ټول کافران دي
عشق بې نشته دوی مقهوره د قهار وینم
بسه شیرین بیان د عشق ده (ملا امیره)
راشه وخت کتو تاه دئ اوس تلوار وینم

خدای را کړې پاکیزه دین د اسلام
دغه رحم درحمان ده لوی انعام
جماعت مي طریقه د پاک رسول ده
خبردار شه لومونځ ونه کړې بې امام
تارکان د جماعت به شرمنده وي
په عقبابسه مختورن وي هم بدنام
تل درود واسه تغفار وایه په ژبه
شفاعت به دي روزي شي د نبي خیر الانام
توکل تقوا همپش پرځان لازم کړه
د بنمن بند کړه د خضوع په محکم دام
بیامنقاد د خپل پادشاه شه که دانایې
محکومي ته همپشه کړه د حکام
(ملا امیر) غریب دو عاگوی دهر مومن ده
خصوصاً د خپل پادشاه هر صبح و شام

دیاردید لره ورځم بې پروبال یم
له دیدنه بې شرمم بې جمال یم

دملا اميرديوان

زه غلام ييم بېکاره ديارپه کار کښي
کم همته بد هنره بد خصال يم
بندگي دي قبلوم پر دوه چشمانو
ياره ته مي کړه قبول زه ډېر ملال يم
رقيبانو سرگردان کړم په عالم کښي
ستادربار لره درخيم بند په جنجال يم
درقيب له هـمراهي مي سل توبې دي
ناديده يار مين کړي پر شين خال يم
کيمياگر (دي) دکيميا په طلب گريزي
ديار وصل زم کيميا په قيل وقال يم
عاشقان کيمياگران طلب ديار کړي
که غافل شوم له طلبه بد فعال يم
د تغير تبديل لار نشته زم او يار ته
په طلب بي دوصلت و دوصلال يم
حيران پر مه و خان (ته) و جهان ته
ولي ورک خان و جهان شوي کمال يم
زه منکر له بندگي د نفس شيطان يمه
(ملا امير محمد) بننده د ذوالجلال يم

په ظاهر غريب مـلاباطن ملنگ يم
په اسم ذات سره خوشبويه تر لونگ يم
لوی اقليم د مومن زړه ده بي پايانه
وربې¹⁰⁰ نه کړم له غماز سره په جنگ يم
که لښکر د دښمن ډېر ده هيڅ باک نشته
پنځه غشي مي په لاس ناست پر پلنگ يم

¹⁰⁰ وربې = ورپه بي

دملا اميرديوان

پنڄه غشي مي پنڄه فـرض لمونڄونه
که ماتينگ کـر هـزه ولاڙديار پرتنگ يم
ديارنگ مي جـماعت دپاک رسول ده
مومنان بي¹⁰¹ تينگ ووه ناصح لنگ يم
پاک مسجد مي ده پالنگ مورباندي ناست يو
پرې بي نه ږدم که هرڅوپه صورت څورنگ يم
که وصلت له ياره غـوارې لارده ده
که مي تينگه کـر هـدالارباد شاه اورنگ يم
افضل کړي خدای زمـوردين ترکل اديانو
که عامل دشريعت شـوم زه خوشرنگ يم
ستاد عشق له زخمه سورلکه سورگل يم
عاشقان دي واره سره ، نه چي زه رنگ يم
دو وصال طلب لازم پرمـاغريب ده
دهجران په اوردي سوي خـوارپتنگ يم
همراهي دبي دينانوپه کارنه ده
بهترداچي له بي دينوڅخه پرڅنگ يم
که رویت مي په نصيب ستاله جمال شي
څورند سره همپشه لکه متنگ¹⁰² يم
دسراج الملت والدين بنه دبدبه ده
(ملا امير) دده دو عاگوي نه دپرتنگ يم

کباب کـرې دئ زمـازره اوردهجران
دغه اورهـجران ديارغوارم تاوان
په عـوض کنبی وصال غـوارمه جانانه

¹⁰¹ بي = به بي

¹⁰² متنگ : کمند ته وايي (ظفر اللغات) او کمند دلومي په معنا دلته له بيت سره سرلگوي.

دملا اميرديوان

که وصال معاوضه شي نشته زيان
معشوقه له عاشقانو حجاب نه شي
دا ادب ده د عاشق معشوق ترميان
که عاشق لهره سل روح د خان پيداشي
همگي به کي¹⁰³ فديه ترخپل جانان
په دنيا کښي بي بل حب و مقصودنه وي
کل مقصود بي وي دلبر، ژاري حيران
هغه خوک چي په نظر د معشوق نیک شي
بيايي سپورکاندي د عشق پر آس دوان
د دنيا نام ننگ واره خني هېرشي
پروانه کړي د دنيا په سـود وزيان
کل همت بي وي مصروف ديار په حب کښي
بل حب نه کړي صادقان دي عاشقان
په بيان د عشق شيرين مي روح و جان شو
(ملا اميره) درپاشه پرسپين ميدان

ستاله غمه راته اوردي کل زمين
بي مثال ده زماد لبر مخ بي رنگين
محبت زما و سـيله ده و وصال ته
رقيبانه و راته کړي دي کمين
بل اسباب د عاشق نشته بي له عشقه
د عشق اور په و سـوخي رقيب لعين
بي تکليفه هېڅ قاصد مقصودنه مومي
سرگردان دي قاصدان په زړه غمگين
اومي غوښي چي په دېگ کښي جوش ونه که

¹⁰³ کي = کړي

دملا اميرديوان

وېې نه خوړي که غني وي که مسکين
چي پخته د عشق په اور کښي عاشق نه شي
حساب نه ده په رتبه دکاملين
د خامانو خامکاري سوزو وگدا زده
تل به ژاري دی بعید وي له تمکين
په بيان د (ملا امير) هغه پوهېږي
چي سالک وي پخته کارزړه يې وي سپين

په تناب د زلفو بنديم د جانان
نه خلاصېږم که بنډمه دوه جهان
هيڅ مي وېره له رقيه غماز نه شي
پر خوان وينمه پيره د تور زلفان
شش طرفه فيوضات د جانان اوري
خالتي نه ده هيڅ آفاق زمين اسمان
عاشقان همېش په غم کښي خوشحالي که
وصال غواړي پروا، نه کړي په هجران
که نن گوري تورو سپين ديار په خط کي
ته عامل شه همېشه گرز ترسان
نه حسب نه به نسب د چاپه کار شي
چي حاضر شي دمحشر په لوی ميدان
خوشحالي دنیک عمل ده ونيکانو
بد عمل به غمگيني شي دعصيان
که رضاد جانان غواړي رضا پرېږده
که جانان له تارضا شوڅه په کار حورو غلمان¹⁰⁴
درضادي طلبگارزه خو اور بنده يم

¹⁰⁴ دانيم بيتی ترنور وڅلورڅپي اوږد دی.

دملا اميرديوان

(ملا امير) ده گناهـ کار غـ واري غفران

چي خالق تخليق وکئي¹⁰⁵ زمـ اذ ژوندون
بيا عاشق بي پر خـ ان کـ ږم راغي بېلتون
په خپل عشق سره طالب زه دوصال شوم
شب وروزيم سرگـ ردان په جگر خون
نه پوهېږم زمـ ا په باب قلم څه کنبلي
چي يو غـ م وي نوشته که په زرگون
که مي ورکه خـ موب خندا شوه ستاله حبه
په کار نهـ دي د دنيا ډېر نعمتون
نـ وور غـ مونه راڅخه هېر ديار غمو کره
يار نيولي دي له مـ خـ سل حجابون
محرمات شېهناک شـ وه سل حجابه
له مذکور ه تقـ واکانـ دي صالحون
په نصيب د عـ اشقانـ و عجز و نيازده
ديار حـ د عـ اشقانـ وده ژوندون
تل مشغول ديار پـ ه وصل صادقان دي
سمندر غـ وندي ساکن اور بي مسکون
تمام صورت مي ستاد عشق په اور کباب شو
(ملا اميره) تاله اور د عشق صابون

معشوقـ ان د عـ اشقانـ و قاتلان
بي تقصيره ځني يـ و سـ ي دل و جان
په عالم کنبلي سرگـ ردان گريان وي
بياي قـ وت وي دزړه وينه دخپل ځان

¹⁰⁵ وکئي = وکړي

د ملا امير ديوان

ځني ورک صبر و سکون ديار په مينه
همپشه يې او بڼه کي ځي تر دوه چشمان
بې غمي شي پرحرامه په دنيا کښي
د فراق او بڼکو تر ځان وگړ بوان
دوه جـهـانه ځني هېر شي بې دلـبره
سرو مال کـري صدقه تر خپل جانان
په کـوڅه ديار ولاړ بې نام و ننگ وي
مـرتبه يې وي بلنده تـرا سـمان
په اول کښي محبت بيا گـمـنامي ده
(ملا اميره) گـمـنام شـه که يې پوهان

له هـجرانه همپش ژاړم پـه نارو
ديار ديد پر مـاشيرين ، تـرقند مسرو
درقيب پـه محبوسـي بـه هيڅ بندنه شم
زه محبوس يـم دخپل يار پـه زولنو
چي يې تـوري زلفي بيا پر مخ خپرې کړې
عاشقان سينه سوزان په اند پښنو
رقيبان يې راتـه کښېنول په څنگ کښي
اوس مي ولي په تـکـر و¹⁰⁶ په سنگ رېزو
بـد بختي درقيب داوه لـه اوله
چي يې ذات دده پيدا کـر لـه اورو
بيا يې وکـر تـکـر پـه سجده کښي
په کار نه شه عبادت دډ پر کلو
رقيبان مي دښـمنان دپاک ايـمان دي
(ملا امير محمد ه) ځـغله پـه گامو

دملاميرديوان

خال دي ايڻسي دئ پــــه ميان کڻبي دابرو
 نن مجنون غوندي عــــذاب کڙمه ليلو
 ودربارته دي ملنگ پــــردوهه ناست يم
 ولاڙبه نه شــــم مگرديدراکڙي خيالو
 منتظردي دديــــدن لکه بلبل يــــم
 خوبه گــــرزمه محرومــــه له کتو
 ياره جــــوره شکوفه پــــه زمستان کڙه
 اوکـه نه وي جان دــــمــــاغ مي کڙه خوشبو
 جــــدايي ديارترخه وصال شيرين ده
 که يــــوخله وصال کاندي نن پېرزو
 عاشقان دي شهــــبازان ديارپه مينه
 سرگــــردان دي پرزمين پرلــــويو غرو
 ربه روي ستاددوستانــــوممي دروري
 عاشقان کــــڙه منورپه انوارو
 ستاد عــــفو مقام پت له هــــره چاده
 (ملاميره) عــــفو غواڙه په زارو¹⁰⁷

زمــــاپه زږه يارد عشق اورولگاوو¹⁰⁸
 بيايي روح راخخه يووږغــــم بې نورولگاوو
 خوشحالي دزندگي راپوري غــــم شوه
 غم بې دروندده هجران زورپــــرماپورولگاوو
 دنفس باغ مي ســــتاد عشق په اورايره شو

107

په مقطع کي لږڅه تصرف سوي دئ. په اصل کي داسي وه:

ستاد عفو مقام پت له هره چاده زمادلبږه

ملاميره عفو غواڙه په چراوپه زارو

108

شاعر (ولگاوو) دخپلي لهجې سره سم کښلي دئ اوسنی ليکدود بې (ولگاوه) دئ.

دملا اميرديوان

یک بینی یکجہتی بیا پرما زروولگا و
مجوف زرگی می دک پسه سل فکرو و
دتو حید په نور شو دک عجب بی شور و لگا و
رقیبان حیران ولا پرزما و حال ته
دتو حید نور می پیره په رقیب اور و لگا و
دمعشوق پسه طلب ستري عاشقان ده
(ملا امیر) می په طلب سرخیل گورو لگا و

راشئ مونا نو دخپل رب ثنا گو بی کو و
محکمہ پرخیل دین شو و بادشاه ته دو عا گو بی کو و
راغلی اروسان دی دوی و مور و ته حیران دی¹⁰⁹
غیرت د دین به و کړ و مور به هم پهلوانی کو و
حیات دی ز مور بادشاه و ی کل اسباب برابر وینم
قتل به کفار کړ و مور پردوی شمشیر بازی کو و
پر خلافت د چار یار دی محکم ز مور بادشاه و ی
مغلوب دی کافران شی چی پردوی مور غالبی کو و
بد بخته کافران دی نا امید له قرآن دی
فتح به خدای را کړی د قرآن مور پیروی کو و
انگریز که اروسان دی ز مور جنگ خنخه ترسان دی
مومنان ټول شیران دی اوس پردوی به چا بکی کو و
ترسان می اروسان دی دلا وره مومنان دی
غازیان منتظران دی مور دوی ته کار سازی کو و

¹⁰⁹ دامیر حبیب الله خان په وخت کی افغانستان ته دروسانو دراتگ خبره له تاریخی مدار کوسره سمه نه خپزی. دشاعر مراد به یا په سیمه کی د بلشویکی نفوذ دخپربدو خطرو ی اودی به بی دروس د تجاوز په نامه تعبیر و ی اویا به نو بردر قد باندي دروسانو پوځی تبری ته اشاره و ی. دغه واقعہ د غازی امان الله خان د پاچهی په اووم کال پېښه سوې ده (۲۷ قوس ۱۳۰۴ ش) او په دې ډول نو تر دغه کاله پورې دشاعر ژوند هم یقیني کېدلای سی؟

د ملا امیر دیوان

کفار که هر خوډ بردی د دین عقل بی هېر دی
 بی جنگه بی نه پر برد و دخپل دین مورغاوری کوو
 قاتلان که مقتولان شو که پاته پر میدان شو
 سو د منده مومنان دي (ملا امیره) مو عظمی کوو

تريوسف ډېر نيايسته زمـوړ پيغمبرو
 ستاره ورته عاجـز شمس وقـمرو
 غلبه دنـوړيې تېره تـر هر چاوه
 په خـوبانو کښي خرگند لکه زيړ لـمرو
 دوحدت له باغـه درخته رانـبکاره شوه
 نه بيې مـثل پـرزمين لکه نـبـتـرو
 دکـمال پـه مېوه پـره دغه درخته
 مـومنانومي نوش کـپـي نـه ثـمرو
 شا کـران د دې مېوې به سـر بلندوي
 تورزاغان له دې مېوې خـخه کورکـرو
 مومنان دي خدای غافل په دین کښي نه کړي
 غافلان لـه خپله دینه گاو و خـرو
 دطاعت بارچي بابا آدم پـه شا کـر
 مـومنان بيې¹¹⁰ قبلوي بارد پـدرو
 مـومني ده نيکنامي د عـقبا گـته
 مـومنانو تپينگه کـپـه که مي ضررو
 دنبي پـردین ثابت شـه (ملا امیره)
 سپی رقيب ثابتـه نه شـو لوی خـطرو

ته آئینه دشـرع نسه¹¹¹ و خپل مخ ته¹¹²

د ملا امير ديوان

ستا عیبونه به بنکاره شي ته نیکبخته که بدبخته
 نبسه طاعت و بندگي د پاک الله کړه
 له ریا څخه ځان ساته ، نفس بدبخته
 سره اورونه دي پسه لاس د د بنمنانو
 ستا طاعت و سر و مال سوځي یک لخته
 ستا په بڼهر کښي بڼه کوته په دولت¹¹³ ډکه
 بېغم نه شي د بنمن ستاده په زړه سخته
 که ولاړ خپل کوته وي تر سهاره
 اوس باد شاه يې گوياناست يې پر خپل تخته
 د تقوا تبغ پسه لاس ونیسه محکمه
 درایله به کي¹¹⁴ د بنمن ستا تخت و بخته
 سرگردانه له خپل نفسه ډېر عالم ده
 (ملا اميره) جهادي شه مې پرېږده گرم ويخ ته

د دنیا که جستجوی پردا جهان که¹¹⁵
 که خدای هېروي آخرت لره تاوان که
 پر جهان باندي ژړا ديار له حبه
 دا ژړا د محبت دخدای دوستان که
 چي د عشق په تبغ يې غوڅ د زړگي سر شي
 د فراق په اوبنکو تر ځان وگرېوان که
 د صادق عا شق ژړا ده پخپل ځان کښي
 که مخلوق ته شي ظاهر د ځان نقصان که

¹¹¹ نسه = نېسه

¹¹² دا غزل په اصل کي د (ت) په ردیف کي . ماد(ه) ردیف ته را نقل کړه .

¹¹³ دولت دلته د دنیا په معنا راغلی دی .

¹¹⁴ کي = کړي

¹¹⁵ که = کا

دملا اميرديوان

دين دنيا سره ضدین (دي) هيڅ شڪ نشته
په يوه ځای اورا و به کله مکان که
دادنیا که پخپل فک رگلستان کړې
عاقبت به يې خراب دم رگ خزان که
منزه دئ عشق د نفس له خوی خصلته
دامشکل ده چي دیده څوک بې چشمان که
جاهلانویه دنیا دین بدل کړي
ددنیا هر پرده نه که دین نسیان که
که دانایي پخپل سرنیسه لاسونه
وجاهل ته نصیحت پر عالمان که
ناصحان که نصیحت د دین بیان کړي
(ملا امیر) به یې قبول پر دل و جان که

محبت د خدای دوستان بې خدای نه که
په يوه زړه کښي به دوه محبت ځای نه که
په ظاهر و روي له عالم باطن له حقه
مشاهده يې له خدایه بل رای نه که
چي توانگر د قناعت په خزانه شي
هيڅ کذر به د غنیانو په سرای نه که
احتیاجي بې خپله ربه د بل نه که
روح و جان به بې له خدایه فدای نه که
عاشقان دي طالبان دیار د وصل
که واصل شي و معشوق ته وای وای نه که
په کوڅه کښي د معشوق حیران ولاړوي
خوښ خرم وي په حیرت کښي هم تلاي نه که
حال و قبال دي موافق شه (ملا امیره)

دملا اميرديوان

سالکان دي خدای خودبين خود نماي نه که

جام دمی پياپی نوش کره ما په ذوقونه
زړه مي سوری لکه نی پسه نغمو او ازونه
يار زمبابې وفا پسه جفادئ عالمه
نقصان کل زما خپل دگنانه دريا بونه
يار مي گل زه بلبل پسه ژر ايسې مرمه
د بلبل سينه تل ترختلي خارونه
دلبري دلجو يي رهبري دي غوارمه
که ما خلاص په اخلاص کړې دغم له بارونه
ما غريب کره بعیدله شیطانه شديد
بدلوي سودايي پسه دنيا جنتونه
ما مريد کره قریب دگلشن عندليب
ستا حبيب ستا مجيب پر بنندم سرما لونه
بڼه جلال بڼه جمال شين دي خال ده صنمه
په ظهور دي خراب د کفارو ملکونه
ستا نظر شوو خنجر په مجروح مي خگر
سپين دي غاښ و انوار په روښان اسمانونه
ستا صديق ستا رفيق تر هسه و شفيق
يار غار دسرد ارد هجرت په مز لونه
پتولو خو بوان افضلين مي جانان¹¹⁶
به تری مه تری په آیات حدیثونه
ستا ابلق تر فترق و تپرشوی مطلق
ناز بردار ، راز کردار تر جمله حجابونه

116 دانيم بيتی په لږ تصرف را نقل سوی دئ. په اصل کي داسي و:
پتولو خو بوان پر ماگران افضلين مي جانان

دملا اميرديوان

دا بيان شـ و عيان د (امير) پـه زبان
خـوش لسان درفشان د جانان صفتونه

د عشق اورمي پـر زړگي و کـړه پوښتنه
ز مـا پر حال په چابکي و کـړه پوښتنه
شپـر د اغـونه عشق را کـړي پرسينه دي
د ازخـمونه دمـرگي و کـړه پوښتنه
ورنـخـورتـه که دوا د ديدن ورکـړي
ز مـا د واده پر هېزي و کـړه پوښتنه
بيکاره غـلام دياريم ورتـه ژاړم
نن د غـلام پر بېکاري و کـړه پوښتنه
هيڅ حاجت ز مـا په کار و خدمت نشته
ز ما ژړايار خوښوي و کـړه پوښتنه
درقيب د لاسه ډـر پـه زړه غـمجن يم
نن ز مـا پر غمگيني و کـړه پوښتنه
عشق جـهازشوگله يې کـړم په محبت کښي
ته مـا هريان شه پر غرقـي و کـړه پوښتنه
(ملا امير) پـه سپينه زېره تل ژړا کـړي
راشه ز مـا پر غريبي و کـړه پوښتنه

الماسي خنجر پـه لاس ز مـا د دلبرده
عـاشقان پـه قتلوي دا يې هنرده
چي په برخه يې خـوارې د سوزگداز شي
خـودبه ژاړي چي زخمي يې د زړه سرده
هـغه څوک چي وي بېغم ديار له فکـره
سـرې نه ده پـه مثال دگاو خـرده

د ملا امیر دیوان

دمحبت په اوربې سوي په کلونو
چي وصال راباندي راغي نن اخترده
غلامي مي په اخلاص دکامل وکړه
اوس ماډون شوم دکامل هسي نظرده
وخادم ته دمخدوم فيض رسېږي
هيڅ شک نشته درسول دخولې خبرده
عاشقان (بې) وديدن ته هوسېږي
ځني پاتسه نام و تنگ وسيم وزرده
صادقان ديارپه مينه هغه څوک دي
چي په لاس (بې) همپشه دعشق دفترده
عاملان دشريعت مي فايضين دي
پاک الله ځني راضي هم پيغمبرده
عاشقان ترسروم سال ويارته تېردي
چي ليدلی بې جانان په خپل بصرده
ديارميني تورکودي کړم په جهان کښي
خاکساري مي جوړه کړې پرخپل سرده
گمنامي لويه رتبه ده (ملا اميره)¹¹⁷
اختلاط دزمانې دپرشور وروشرده

که وصال داشنای غواړې روغ دغه ده
بياڅه نه شي دمـرگي سخته ناره ده
نن دي وارده چي راکب پرخپل مرکب بې
له مرکبه که شيوه شوې توره شپه ده
په تياره کښي څوک رسېږي ومقصودته ؟
لوي مثال دئ نيکي واخله لارښکاره ده

¹¹⁷ اصل: گمنامي لويه رتبه ده ملا اميره فقيره.

د ملا امير ديوان

کـمـبـخـتـان مـي غـا فـلان د يـار لـه ذـکر ه
لـغـز يـد ه و ي و خـپـل نـفـس تـه مـسـخـر ه د ه
پـر هـمـت د ز ا هـد ا نـو آ فـر يـن شـه
نـفـس شـيـطـان بـي پـه عـذـاب نـبـه تـمـا شـه د ه
پـيـر و ي د پـاک قـرآن مـو پـه نـصـيـب کـر ي
چـي هـمـبـش ز مـو ر پـه خـو لـه و ر د و ظـيـفـه د ه
پـه نـصـيـب مـو شـفـاعـت د پـاک ر سـول کـر ي
پـاک سـبـحـان بـي کـي¹¹⁸ خـو شـحـال کـر ي و عـد ه د ه
لـه د ي خـپـل ي بـسـد بـخـتـي خـخـه پـه عـذـاب يـم
گـيـلـه نـشـتـه پـر هـر چـا مـي تـو ر ه شـپـه د ه
هـر عـا شـق شـيـر يـن گـفـتـن شـيـر يـن ز بـانـه
(ملا امير) مـي د ر يـا شـي ډ کـي¹¹⁹ سـيـنـه د ه

هـغـه خـوک چـي صـاد قـان و ي سـتـا پـه مـيـنـه
مـحـبـت بـي¹²⁰ هـمـبـشـه پـر خـپـل يـا ر و يـنـه
ا و ل حـال د سـالـک د ا د يـ ا ي د ر و پـشـه
چـي پـه حـب کـي د خـپـل شـيـخ بـه فـنـا ه شـيـنـه
حـقـيـقـت د حـب بـي هـلـتـه ظـا هـر پـر ي
چـي د پـاک ر سـول پـه شـر عـه عـمـل و يـنـه
د و يـم حـال د صـاد ق د ا د ه پـه مـحـبـت کـنـبـي
چـي د پـاک نـبـي پـه حـب کـنـبـي فـنـا و يـنـه
د ر يـم حـال فـنـا فـي اللـه بـسـولـي طـالـبـه
بـي لـه يـار ه مـا سـو ا کـل تـر ک و هـيـنـه

118 بـي کـي = بـه بـي کـر ي

119 ډ کـي = ډ کـه بـي

120 بـي = بـه بـي

دملا اميرديوان

هغه عشق نه دئ بل خسه دئ دروغ وايي
 چي خالي به له دې درو جو خوک وينه
 هرچي لارد شريعت يې وي پرې اينبي
 ره برده شيطان اورتي¹²¹ خکوينه
 که باوردي پسه آيات و حديث کپري
 ملحدي پسه طريقت کني ډېره وينه
 هغه خوک چي مستقيم پر شريعت شوه
 پسه سپين مخ به آخرت لره ورځينه
 خدايه عشق مي برابر شريعت کړي
 چي مقام دموحدی، مي روزي شينه
 (ملا امير) غريب صادق کړي ستاپه مينه
 امان را کړي په توحيد کني له لعينه

ستادهجران په اوروسوی ارامي غواړمه¹²²
 زړه مي زخمی داستاله لاسه دوايي غواړمه
 دوامي وصل دجانان گنج نوري غواړمه
 زه خوار مسکين یم بې تسکين زه دلجو بې غواړمه
 ستاد محبت په درياب غرق صدف دري غواړمه
 زه غواص تېر (يم) ترخپل سراجرت قوي غواړمه
 له دواړو کونويم بېغم روشندلي غواړمه
 له پخته گانومي حساب کړي گمنامي غواړمه
 سيروسلوک راباندي تېرشو مقبولي غواړمه
 نفس وشيطان مي د بنمان ستامهرباني غواړمه
 زم مشرب دنقشبند پير مجددی غواړمه

¹²¹ اورتي = اورته يې

¹²² دې غزل ته پر سرکنبلي دي: مناجات فقير ملا امير محمد

دملا اميرديوان

تاچندبه ســـــوزيمه نورمحمدي غوارمه
درعشق توسوختيم دروصلت رهنمايي غوارمه
عمرم عبث گذشت درطاعت عمرثاني غوارمه
پيرمي اولاددعـــــمريارپيرقريشي غوارمه
ملا امير(خواريبي دامنگيرزي¹²³ غلامي غوارمه

په خـــــويانـــــو کبني کلانه راشه راشه
زمـــــادزپه محبه گـــــرانه راشه راشه
پيروي دي قبلـــــوم پـــــردوو چشمانو
ته بي نورزمـــــاد چشمانه راشه راشه
زما دپيرنـــــوربه رهبرشي ستا ترنوره
ستانوربه شي رهبره ترسبحانه راشه راشه¹²⁴
(دا) ستانـــــورده وسيله زماو وصال ته
تـــــه همبش پـــــرخيل رب گرانه راشه
مـــــحبت ديارا فضل تـــــردوه جهانه
ته بي زمـــــادزپه ارمانه راشه راشه
په کامل صفت موصوف تـــــرکل عالم بي
باطن نـــــورظاهـــــرانسانه راشه راشه
ستامت هـــــمبشه فـــــخرپه تاکاندي
تـــــه ســـــرداريبي دنيا نه راشه راشه
ډېردي قـــــدرهم حرمت پرخيل خالق ده
کامل ميره دخـــــوياننه راشه راشه
کمينه امتي ســـــتاييم پاک رســـــوله
زه (اميرمحمد) ســـــتاد غلامانه راشه راشه

¹²³ زې = زه بي

¹²⁴ دغه بيت دري څپي زيات دئ. (هوتک)

دملا اميرديوان

عشق سـرسري نه ده چي له سره دي بدرشي
محبت عارضی نه ده چي له زړه خخه بدرشي
بیان د عشق کـومـه و سالک ته بیې بنیمه
مشتق له عشقیه دئ چي پیچان^{۱۲۵} پر بل شجرشي
عشقیه می هغه شی ده چي غالب شي پر گیاه
ذات د گیاه ورک شي عشقیه می پراظهرشي
مثال دمومن داده که انصاف لـري منصفه
که عشق باندي غالب شي تر گیاه (بیې) حال بترشي
عشق ده په دوه قسمه ته بیې زده کړه ای سالکه
یومی رحمانی بل شیطانی که دي باورشي
شیطانی هغه ته وایي چي نقصان د شریعت وي
ناري تجلې ویني پـه غلط می گاوو خرشي
رحمانی هغه ته وایي چي پر شرع مستقیم وي
شوارق به دانوار فیوضات باندي مطرشي
تمیز د دې دوو گران دئ د خطر خای بیې دغه ده
سالـم به ترتیـر پـري هغه خوک چي بختورشي
زه (ملا امیر) فقیریم په بیتوکـم بیانونه
محنـاج زه دو عایم که پر ماد خدای نظرشي

بدبخته زمانه شوو له طاعته غافلان دي
ودین ته بیې شا کـرې په دنیا پسي روان دي
بیدار شی مومنانـو لوی سفر لری په مخه
نکیر منکر به در شي سوال جواب بیې په ایمان دي
کامل که دي ایمان و هیخ دي و بره خطر نشته

¹²⁵ عشق پیچان یوراز گیاه ده، چي یرنور و گلنور اتا و پري.

د ملا امير ديوان

راووزه ونيكي ته بد عمل دي د خان زيان دي
فهم و كه (اي) مومنه عاقبت دادنيا پاته
محصل دهرچا مرگ دي خني پاته يتيمان دي
سپين زړه دي تورېري گناهونه دي ډېرېري
صيقل (بي) اسم ذات ده شريعت كه پر اوړاندي
پنځه روخي ژوندون دي عاقبت به روانېرو
ژاره (ملا اميره) نفس شيطان دي د بنمنان دي

يوه درخته يې نهال كړه په قدرت كښي¹²⁶
خلور بناخ (بي) وريپدا كړه په زينت كښي
هر (يو) بناخ له گوناگون مېوي خخه پرده
زاغان خني محروم بلبلان گله په وصلت كښي
بلبلان چي همېشه پر گل مين ملامت نه دي
معطريې دل و جـان په حقيقت كښي
چي بلبل غـوندي صادق په مينه نه شي
دامشکل ده چي به گـل شي په جنت كښي
ساكنان دهغي درختي هغه څوك دي
چي ترسرو تر مال تېر شي په محبت كښي
مـثال د درختي ذات د پاك حبيب ده
چاياران يې خـلـور بناخه په قربت كښي
بلبلان مي عـاشقان د خدای دوستان دي
رب وركړې خـوشحالي په آخرت كښي
زاغان مي كـافـران منكر الحق دي
محرومي شـوله وريپښه په خلقت كښي
په اول كښي مي ابيات مـغلق ويلي

¹²⁶ داغزل په اصل كې د (نې) په رديف كې وه.

د ملا امیر دیوان

په آخريې معنی گوره په وضحت¹²⁷ کښي
ر به سر و مال قـربان زما تر نبي کړي
(ملا امير) غريب غلام تل په خدمت کښي
عاشقان ديار جـفا پرو فابولي
(ملا امير) فقير مغموم ده په هـجرت کښي

د خپل اشـنای ديدن له تلمه په تلوار...
زه خبر نه وم چي په مخه رقيبـان راځي
ديار دغم گـردو غبار زما پر ځان راځي
ديار له عشقه مي خوناب نن تر چشمان راځي
(را) ميسر به وصال نه شي بي ژړا عالمه
د فراق او بنکي مي بهرې پري گربوان راځي
دا دنيا که همگي گل وگلـزار شي
عـاقبت به شي فنا دمرگ خزان راځي
څه دغم ژوندون بي زما په قسمت را کړي
بي له ياره د عشق دو دمي تـردهان راځي
زما په او بنکـو هـيڅ اثر پر جانان نه شي
زما پر حال نن په ژړا زمين اسمان راځي
سرگردان و پايـدوان پـردا دنيا يمه
ترک به نه کړم ستا طلب که هر څو زيان راځي
د جنت تـرگلـو زياتي تـماشه ده
چي مستغرق شم ديار فيض لکه باران راځي
که وفانه کـرې نن دژوند رـمق باقي ده
او که نه وي (ملا امير) غـريب گريان راځي

¹²⁷ وضحت = وضاحت ، څرگندتيا

د ملا امیردیوان

ستا جـــــفاده همپشه مـــــاژ پوي
 رقيبان يـــــه نصيحت مـــــا خندوي
 زه حيران يـــــم چي ژړا کـــــم که خندا کـــــم
 نه پـــــوهېږم چي يارزمـــــا څه خوبسوي
 د جـــــرس له حـــــاله حال زما معلوم شو
 تـــــرخندا زمـــــاژ پايـــــار قبلوي
 داد نيا د ژړا ځـــــای چي بېغم نه شې
 ستاژ پالـــــره اجـــــرت ياردرکوي
 دا جـــــرت حساب مي خپله زندگي ده
 عاقبت د صـــــورت حجاب پاره کوي
 دمحشر پـــــه روځ به نیک و بدنکاره شي
 دانايـــــان مي نیک پـــــه بدنه بدلوي
 آئینه د زړه صفا کـــــړه له هـــــرزنگه
 (ملا اميره) خدای رحـــــمان ده رحم کوي

عـــــاشقان دي بيماران پـــــه زړه زخمي
 د ديدن زکات غـــــواړي پـــــه مسکيني
 هيڅ حـــــاجت يې د دنيا په چاره نه وي
 نه پـــــه کاريې وي جنت غلمان حوري
 دخپل يار ديدن يې څو نـــــتر دوه جهان وي
 قاسم کـــــړی بـــــه قسمت دی ازلي
 دتوحيد د باغ مي هـــــر عاشق ببلل ده
 ودې باغ تـــــه بل مـــــرغه لار نه لري
 دگلانـــــو وسيل بې بـــــهاره نشته
 د ديدار روځ لـــــوی بـــــهاره کامي
 په نصيب دي بـــــه ديدار په لـــــوی بهار شه

د ملا امیر دیوان

(ملا امیره) جنت پر پرده د دیار شه محبتی¹²⁸

**

*

*

*

*

¹²⁸ تردې غزلي وروسته دنسخې په پای کې د (زمامقصود) رکاب راغلی دئ خو نسخه پرمه دې ځای نيمگړې ده اوزه نه پوهېږم چې څو پانې به يې لوبدلې وي (م. هوتک).

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**